

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΒ' • ΤΕΥΧΟΣ 5 • ΜΑΪΟΣ 2003

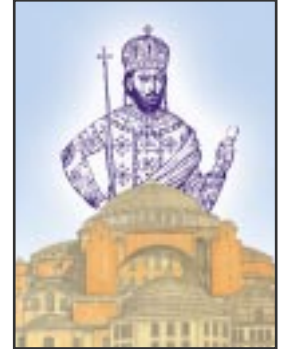
Μνήμη Ἀλώσεως
1453 - 2003

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ Νέος Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ του προοπτικὴ Σεβ. Μητρ. Σιδηροκάστρου κ. Μακαρίου	σελ. 3-4
Ἐκκλησία καὶ Διοίκηση Ἄρχιμ. Ἰακώβου Μπιζαούρη	σελ. 5-9
Ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς γεγονός ἱεραποστολικὸ Θανάση Ν. Παπαθανασίου	σελ. 10-12
Τὸ θαῦμα τῆς συνεργίας Πρωτοπρ. Βασιλείου Θερμοῦ	σελ. 13
Ἡ ἀποξένωση τῶν συζύγων καὶ τὸ γενικευμένο σύνπτωμα μοναξιάς Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου	σελ. 14-19
Ἡ γοητεία τῆς Παραμονῆς Πρωτοπρ. Κων. Ν. Καλλιανού	σελ. 20
Τὸ κήρυγμα Ἀριστομένους Κ. Ματσάγγα	σελ. 21-22
Ἡ σφραγίδα τῆς μεγάλης ἀποφάσεως Μανώλη Μελινοῦ	σελ. 23
Εἰδήσεις καὶ Σχόλια Κωνσταντίνου Χολέβα	σελ. 24-25
Ἀπάντηση στὸ Περιοδικὸ τῶν Ἰησοῦϊτῶν Ἄρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου	σελ. 26-28
Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ Ἄρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου	σελ. 29-30
Φωτογραφικὰ Στιγμιότυπα	σελ. 31

ΕΞΟΦΥΛΛΟ:
Μνήμη Ἀλώσεως
1453 - 2003

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαῖο περιοδικὸ γιὰ τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:

e-mail: contact@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Σαλῶνων Θεολόγος
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:

Κωνσταντῖνος Χολέβας

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:

Ἀριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

<http://www.livanis.gr>

Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα

Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791

ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Ὁ Νέος Ἑλληνισμός καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ του προοπτικὴ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου
Σιδηροκάστρου κ. Μακαρίου

Ὁ νέος Ἑλληνισμός, ὅπως ξεπήδησε μέσα ἀπὸ ποικίλα προβλήματα, καταστάσεις, ἀγῶνες καὶ ἀγωνίες, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς μεγάλης Πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου, τὸ '21, καὶ τὴν τραγικὴ καταστροφὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἂν καὶ ὀργανικᾶ δεμένος μὲ τὸν ὑπόλοιπο εὐρωπαϊκὸ καὶ μεσογειακὸ χῶρο, πού στρέφεται πρὸς τὴν ἀνατολή, ἐν τούτοις ζεῖ μέσα σὲ μιὰν ἀσυνήθιστη γιὰ πολλοὺς ἄλλους λαοὺς ὀριακὴ κατάσταση.

Ἡ αἴσθησις τοῦ ὀρίου ἐμφανίζεται ἐντονότερη ὄχι μόνον στὸ χῶρο ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ χρόνο κάτω ἀπὸ μιὰν ἄλλη μορφή. Εἶναι ἡ ἀπόστασις πού χωρίζει τὸ νέο Ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο, μιὰν ἀπόστασις πού δὲν εἶναι μονάχα χρονικὴ, ἀλλὰ καὶ ἀξιολογικὴ. Αὐτὴ ἡ ἀπόστασις δημιουργεῖ τὴ συνείδησι μιᾶς ἀσυμμετρίας στὴ σχέση μὲ τὸ παρελθόν, πού ἐκδηλώνεται σὰν μιὰ ματαίωσις, σὰν μιὰ αἴσθησις ἐνὸς χρέους, πού μένει ὅμως σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀνεκπλήρωτο. Εἶναι τὸ κενὸ ὅπως τὸ ἐκφράζει ὁ Σεφέρης, σὰν ἐμπειρία μιᾶς ἱστορικῆς καὶ μεταφυσικῆς συνάμα ἀπουσίας.

Αὐτὴ ἡ ὀριακὴ κατάστασις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ ἀποτελεῖ μιὰ συνισταμένη τῆς παρουσίας του, πού ἐνῶ διαγράφει ὡς ἓνα βαθμὸ τῆ φυσιογνωμίας του κατὰ τρόπο ἀρνητικὸ, συνιστᾷ συγχρόνως μιὰ πρόκλησις γιὰ μιὰ δημιουργικὴ ἀνταπόκρισις, γιὰ ἓνα νέον αὐτοσχεδιασμὸ. Γιατὶ τὸ παρελθόν ὡς ἀρχαιότητα καὶ βυζαντινὴ κληρονομιά δὲν προσφέρονται μόνον γιὰ μίμησις ἢ οὐτοπιστικὴ ἐπανάληψις ἀλλὰ καὶ γιὰ γόνιμη ὁμιλία καὶ ἀναμέτρησις.

Ποιὲς ὅμως εἶναι οἱ ζωντανὲς πηγὲς τοῦ παρόντος, μέσ' ἀπὸ τίς ὁποῖες ὁ Ἑλληνισμὸς ἀντλεῖ γιὰ νὰ αὐτοσχεδιάσει τὴ μοῖρα του; Τὸ μέλλον του;

Μιὰ πρώτη ἀναμφισβήτητα πηγὴ θεμελίωσις τῆς παρουσίας τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ ἀποτελεῖ ὁ ἴδιος ὁ λαὸς καὶ ἡ παράδοσις του. Τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι π.χ. εἶναι μιὰ τέτοια αὐθόρμητη, συλλογικὰ διεργασμένη ἐκφρασις τῆς συνείδησις τοῦ λαοῦ μας, πού φαίνεται νὰ ξεπήδησε μέσα ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν, ἔχει ὅμως ρίζες πολὺ ἀρχαιότερες. Ὡς ρυθμικὸς λόγος γεμᾶτος ἀντιθετικὲς πλοκὲς καὶ ὡς ἐκφρασις τῆς στάσις τοῦ λαοῦ μας ἀπέναντι στὰ μεγάλα θέματα τῆς ζωῆς, μαρτυρεῖ μιὰ συνέχεια ἤθους καὶ ὕφους ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια ὡς σήμερα, πού ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τὸ ἀδιόρατο καὶ πηγαῖο συχνὰ τρόπο συνομιλίας ἐνὸς λαοῦ μὲ τὸν κόσμον καὶ κατασταλάζει σὲ καθιερωμένα σχήματα καὶ στερότυπα. Μέσα του συναυτοῦμε τὴν ἴδια πανάρχαια αἴσθησις τῆς κοσμικῆς νομοτέλειας καὶ ἀμοιβαιότητος, πού συνδέει τὸ ἀνθρώπινον μὲ τὸ φυσικὸ, τὸ θεϊκὸ καὶ αἰώνιον, τὸ ἐφήμερον μὲ τὸ ἀμετάκλητον τοῦ θανάτου.

Δίπλα στὴ λαϊκὴ μας παράδοσις καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι ἡ Ὁρθοδοξία ἀποτελεῖ μιὰ δευτέρη πηγὴ θεμελίωσις τῆς παρουσίας τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Ὁρθοδοξία δὲ λειτούργησε μόνον στὰ βυζαντινὰ χρόνια ὡς ἓνας χῶρος συναδελφώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὸν Χριστιανισμὸ ἀλλὰ ὑπῆρξε ὡς θεσμὸς καὶ μιὰ ἀπὸ τίς βασικότερες δυνάμεις ἀντιστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῆς

Τουρκοκρατίας και χάραξε δια μέσου τῶν αἰώνων τὴν ὄλη διάρθρωση τοῦ βιοτικοῦ χρόνου σὲ γιορτές, πανηγύρια, τρόπους λατρείας, ἔθιμα, οἰκογενειακοὺς καὶ κοινωνικοὺς θεσμοὺς καὶ ἐπηρέασε τὴ γλωσσικὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ μας. Ὅπως καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι ἔτσι καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ἀποτελεῖ τὴν κοινὴ μητέρα ὄλων τῶν Ἑλλήνων.

Αὐτὲς οἱ πηγαῖες δυνάμεις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ κατ' ἀνάγκη ἐντάσσονται μέσα στὸν πολιτικὸ καὶ πολιτιστικὸ χῶρο τῆς Εὐρώπης, τῆς ὁποίας ἡ χώρα μας ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια ἀποτελεῖ ἀδιάσπαστο καὶ ἰσότιμο μέλος. Ἰδιαίτερα ὁ χῶρος τῆς Εὐρώπης εἶναι ἐκεῖνος ποὺ καθόρισε τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ καὶ ἄσκησε, ἀρνητικὰ ὡς ξενόφερτη μίμηση καὶ θετικὰ ὡς δημιουργικὴ ἐπικοινωνία, μιὰ θεμελιώδη ἐπίδραση στὴ διαμόρφωση τῆς τωρινῆς του ὑπόστασης.

Πῶς ὅμως ὁ νέος Ἑλληνισμὸς καὶ μὲ ποιῆς δυνάμεις θὰ μπορέσει νὰ ἀνταποκριθεῖ δημιουργικὰ στὶς προκλήσεις τοῦ μέλλοντος ἐντασσόμενος στὴ μεγάλη αὐτὴ εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια;

Πρῶτη καὶ σημαντικότερη εἶναι ἡ δύναμη τῆς αὐτοβεβαίωσης του. Χωρὶς αὐτὴν ὁ Ἑλληνισμὸς τείνει νὰ γίνῃ μιὰ περιθωριακὴ, χωρὶς ἱστορικὸ ὀρίζοντα, ὑπόσταση. Ἀνακτώντας στὸν ἀνώτερο δυνατὸ βαθμὸ τὴν αὐτοβεβαίωσή του ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ μπορέσει νὰ ξεπεράσῃ τὴν αἴσθησι τῆς στενότητας τοῦ χρόνου καὶ τὸν ὑποβιβασμὸ τῆς ἱστορικῆς του συνείδησης στὸ στιγμιαῖο. Ἡ θεμελίωση τῆς παρουσίας τοῦ

Ἑλληνισμοῦ πάνω στὴ συνείδηση μιᾶς ταυτότητας, ποὺ παρὰ τὶς ποικίλες ἱστορικὲς δοκιμασίες καὶ ἀπειλὲς διαθέτει μιὰ συνέχεια καὶ μιὰ διάρκεια τριῶν χιλιάδων χρόνων, ἀποτελεῖ τὴν πρώτη καὶ ἀναντικατάστατη προϋπόθεση τῆς ἐπιβίωσής του. Αὐτὸς ὁ αὐτοσεβασμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνιστᾷ τὸ βᾶθρο γιὰ τὸν σχεδιασμὸ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντός του.

Παράλληλα, ὅμως, χρειάζεται καὶ μιὰ ἄλλη δύναμη ποὺ πάντα διέθετε ὁ Ἑλληνισμὸς ἰδιαίτερα ὁ ἀκριτικός καὶ ἐκεῖνος τῆς διασπορᾶς: ἡ εὐκινησία τοῦ διαλόγου μὲ τοὺς γύρω λαοὺς. Αὐτὴ ἡ εὐκινησία τοῦ ἔδινε δύναμη νὰ δέχεται καὶ νὰ προσφέρει, νὰ κινεῖται ὡς ἓνα βαθμὸ πρωταγωνιστικὰ μέσα σὲ νέες κάθε φορὰ περιστάσεις καὶ περιπέτειες σώζοντας πάντα τὸν ἑαυτό του. Οἱ δύο λοιπὸν δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ αὐτοβεβαίωσή του καὶ ἡ οἰκείωσή του μὲ τὸ

ξένο, ὅσο κι ἂν φαίνονται νὰ ἀντιτίθενται, στὸ βᾶθος συμπληρώνουν διαλεκτικὰ ἢ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ διέσωσαν τὸν Ἑλληνισμὸ διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ τὸν κατέστησαν λαὸ ἱστορικὸ.

Ὁ Ἑλληνισμὸς μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ζήσει μέσα σὲ πολλὲς ἐστίες, νὰ καταστῆ δηλαδὴ ὅπως καὶ παλιότερα πολυκεντρικός. Γι' αὐτὸ καὶ κρίνεται πάντα ἢ μοῖρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ γενικότερα. Ἡ δυνατότητά του δηλαδὴ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι, ὅπως ἔπραξε καὶ σ' ὄλη του τὴν ἱστορία, ἓνας λαὸς πολυδύναμος, ἀνοικτὸς πρὸς εὐρύτερους πολιτιστικούς ὀρίζοντες, σταυροδρόμι ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύση.

Ἐκκλησία καὶ Διοίκηση

Τοῦ Ἀρχιμ. Ἰακώβου Μπιζαούρη

Διευθυντοῦ Γραφείου Προσωπικοῦ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς θεανθρώπινος ὀργανισμός, ὡς ὁ «Χριστὸς παρατεινόμενος εἰς τὸν αἰῶνα», πορεύεται στὸν κόσμο, διατηρώντας ἀναλλοίωτη καὶ κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητη τὴ φύση τῆς καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς. Μία ἀποστολὴ ὅμως, ἡ ὁποία δὲν ἔχει μονοδιάστατο πνευματικὸ σκοπὸ, ἀλλὰ προσλαμβάνει καθολικὲς ἱστορικὲς διαστάσεις. Ἀκριβῶς γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ἐπειδὴ δηλ. ἡ Ἐκκλησία πορεύεται ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους, διαχειρίζεται ὑλικά ἀγαθὰ καὶ ὀφείλει νὰ ἔχει συγκροτημένη ὀργάνωση, ὑφίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.

Ἦδη ἀπὸ τὴν ἀρχή, στὰ πλαίσια τῆς δωδεκαμελοῦς ὁμάδος τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ὑπὸ τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν, ἀνιχνεύουμε τὰ πρῶτα ἴχνη συγκροτήσεως διοικήσεως. Μαρτυρεῖται, φερ' εἰπεῖν, ὅτι ὑπῆρχε ἐντεταλμένος μαθητῆς γιὰ τὸ «γλωσσόκομοι», ὁ Ἰούδας. Ὑπῆρχε ἐσωτερικὴ κατανομή καθηκόντων, γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος χαρακτηρίζεται «πρῶτος» τῶν Ἀποστόλων κ.ο.κ.

Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀποστολικὴ περίοδο πρωταρχικὴ μέριμνα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἦταν ἡ καθιέρωση βασικῶν ἀρχῶν ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ὥστε νὰ διευκολύνεται τὸ γενικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀποφεύγονται οἱ ἀνθαιρεσίες. Ἔτσι, πέραν τῆς ἡγετικῆς ὁμάδος τῶν Ἀποστόλων, δημιουργεῖται ἡ ὁμάδα τῶν ἑπτὰ Διακόνων μὲ σαφεῖς ἀρμοδιότητες καὶ καθήκοντα, ἐνῶ παραλλήλως ἔχουμε τὴν τοποθέτηση προσώπων ὡς προϊσταμένων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνη τῆς μόνιμης μέριμνας τῆς τοπικῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελώντας τὴν ἀπαρχὴ τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἐπισκόπων. Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν λειτουργοῦν αὐτοτελῶς καὶ ἀνε-

ξαρτήτως, ἀλλὰ σὲ μία ἱεραρχικῶς ὑπάλληλη σχέση μὲ κέντρο τὸ χορὸ τῶν Ἀποστόλων. Παρὰ ταῦτα, οἱ ἴδιοι οἱ Ἀπόστολοι ἐπεδείκνυαν πνεῦμα σεβασμοῦ στοὺς ἐκκλησιαστικὸς θεσμοὺς διοικήσεως. Ἔτσι, ἀναθέτοντας τὴν ποιμαντικὴ εὐθύνη τῆς κοινότητος τῶν Ἱεροσολύμων στὸν Ἀδελφὸθεο Ἰάκωβο, σέβονται τόσο πολὺ τὸ ἀξίωμα του, ὥστε κατὰ τὴν Ἀποστολικὴ Σύνοδο τοῦ 49 μ.Χ. στὰ Ἱεροσόλυμα, παραχωροῦν τὴν προεδρία τῆς Συνόδου στὸν ἐπιχώριο Ἀρχιεπίσκοπο.

Οἱ ἐπόμενοι τρεῖς αἰῶνες, αἰῶνες διωγμῶν, δὲν ἀφήνουν πολλὰ περιθώρια στὴν Ἐκκλησία νὰ ὀργανώσει συγκροτημένη διοίκηση. Γενικὲς ἀρχές, ὅμως, ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ὅπως ἡ διαίρεση σὲ Ἐπισκοπὲς καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ὀρίων τους, ἀρχίζουν νὰ διαμορφώνονται καὶ νὰ παγιώνονται.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν διωγμῶν καὶ τὸν θρίαμβο τῆς Ἐκκλησίας, πρωταρχικὸ μέλημα τῶν ἁγίων πατέρων ἦταν ἡ ἀρτιώτερη συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ εὐπροσωπεῖται στοὺς ἐθνικούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διασφαλίζεται ὁ σωτηριώδης σκοπὸς τῆς. Ἔτσι, εἰσάγεται μιὰ μορφή διοικητικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν μὲ ἐδαφικὸ κριτήριον τὴν ἐπαρχία τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Παραλλήλως, καθιερώθηκαν ὡς θεμελιώδεις ἀρχές διοικήσεως ἡ ἐνότης τοῦ σώματος τῶν Ἐπισκόπων καὶ ἡ ἐνότης τῆς Εὐχαριστίας.

Τὰ ἀνωτέρω εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴ διαμόρφωση καὶ παγίωση τοῦ συνοδικοῦ συστήματος διοικήσεως μὲ τὴν καθιέρωση τῶν ὑπερμητροπολιτικῶν δικαιοδοσιῶν τῶν πέντε Πρεσβυγενῶν Πατριαρχειῶν, ἐνῶ συνάμα στὰ πλαίσια τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς καθιερώθηκαν διοικητικὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα διέπουν τὶς σχέσεις τῶν Ἐπι-

σκόπων μεταξύ τους, ως και με τὸν Κλῆρον τῶν Ἐπισκοπῶν τους. Τὰ διοικητικὰ αὐτὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα, ἐκκινῶντας ἀπὸ τὴν κεντρικὴ θέση τοῦ Ἐπισκόπου στὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη καὶ τὴν κυρίαρχη εὐθύνη του στὴ διακονία τοῦ λόγου καὶ τὴν πνευματικὴ καθοδήγηση τοῦ ποιμνίου του, προσανατολίζονται στὴν ἀπονομὴ ἐξαιρετικῶν ἀρμοδιοτήτων στὸν ἐκάστοτε φορέα τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ὥστε νὰ διευκολύνεται συνολικῶς τὸ ποιμαντικὸ του ἔργο.

Στὸ πνεῦμα αὐτὸ ἔρχονται οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ θεσπίζουν Κανόνες, οἱ ὁποῖοι σαφῶς διαφέρουν ἀπὸ τὶς δογματικὲς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων, οἱ ὁποῖες ὀνομάζονται «ῥοι», καὶ οἱ ὁποῖοι Κανόνες ἔχουν διακριτὸ διοικητικὸ προσανατολισμό. Πλέον ἡ Ἐκκλησία δὲ στηρίζεται στὸ ἔθιμο ἢ τὴν εἰθισμένη πρακτικὴ, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦ τὸς Κανόνες τῆς ὡς Πηδάλιο στὴν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ πορεία τῆς.

Ἔτσι, ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος θεσπίζει κανόνες οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰ κωλύματα Ἱερωσύνης, τὴν περιοδικότητα συγκλήσεως τῶν τοπικῶν Συνόδων, τὸν τρόπο εἰσδοχῆς στὴν Ἐκκλησία τῶν πεπτωκότων, ἐνῶ παραλλήλως ἀπαγορεύει στοὺς Κληρικούς τὴ λήψη τόκου.

Ἡ Β΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τῶν Κανόνων τῆς ὀρίζει ποιοὶ μποροῦν νὰ γίνουν δεκτοὶ ὡς κατήγοροι κληρικῶν ἢ ὡς μάρτυρες σὲ δίκες ἐναντίον Κληρικῶν, ἐνῶ παραλλήλως ρυθμίζει τὸν τρόπο εἰσδοχῆς τῶν αἰρετικῶν στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ρυθμίζει τὸν τρόπο ἐπιστροφῆς τῶν Νεστοριανῶν στὴν Ἐκκλησία καὶ χορηγεῖ αὐτοκεφαλία στὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου.

Ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος προβαίνει στὴν πολὺ σημαντικὴ ρύθμιση τῆς ὑπαγωγῆς τῶν Μονῶν καὶ τῶν Μοναχῶν τους στὸν ἐπίχωριο Ἐπίσκοπο, ἐνῶ ταυτόχρονα θεσπίζει κανόνες ἀποτρεπτικούς τῆς παρακμῆς τῆς μοναχικῆς ζωῆς, ἀπαγορεύοντας στοὺς μοναχοὺς νὰ ἀναδέχονται κοσμικὲς φροντίδες. Παραλλήλως, θεσπίζει αὐστηρὲς διατάξεις γιὰ τοὺς παρεκτρεπομένους Κληρικούς,

καταδικάζοντας τὴν σιμωνία, τὶς ἀπολελυμένες χειροτονίες, ὅσους μετακινοῦνται ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἄνευ λόγου, ὅσους ἐγκαταλείπουν τὴν Ἐνορία τους, ὅσους στήνουν Ἰδρύματα ἄνευ συμφώνου γνώμης τοῦ Ἐπισκόπου, ὅσους συνάπτουν γάμο με αἰρετικούς ἢ Ἰουδαίους, καθὼς καὶ ὅσους διαρπάζουν τὴν περιουσία τῶν θνησκόντων Ἐπισκόπων. Ἐπίσης, καθιερώνει τὰ χειροτονητήρια γράμματα καθὼς καὶ τὶς συστατικὲς ἐπιστολὲς μεταξύ Κληρικῶν, ἐνῶ προβλέπει βαρεῖες τιμωρίες γιὰ ὅσους συνωμοτοῦν, φατριάζουν ἢ τυρεύουν ἐναντίον τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ἢ συγκληρικῶν τους.

Σταθμὸς, ὅμως, γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση ἀπετέλεσε ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία συγκλήθηκε στὴν αἴθουσα τοῦ Τρούλλου τοῦ Ἱεροῦ Παλατίου καὶ ἡ ὁποία μετὰ τὸ ἔργο τὸ ὁποῖο παρήγαγε, θεσπίζοντας 102 Κανόνες, πραγματοποίησε τὴ μεγάλη τομὴ καθιερώνοντας ἕνα σύστημα ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τὸ ὁποῖο δεσμεύει τὴν Ἐκκλησία ὡς τὶς ἡμέρες μας. Κατ' ἀρχὴν, ἡ Ἁγία Πενθέκτη Σύνοδος θέσπισε τὴν ὑποχρεωτικὴ τήρηση τῶν Κανόνων τῶν προηγουμένων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐνῶ ἀνεγνώρισε ὡς δεσμευτικούς τοὺς Κανόνες διαφόρων Ἁγίων Πατέρων, ὅπως τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας κ.λπ. Ἐπίσης, ἀνύψωσε σὲ Κανόνες Οἰκουμενικῆς περιωπῆς ὀρισμένους Κανόνες τοπικῶν Συνόδων, ὅπως τῆς ἐν Γάγγρα, τῆς ἐν Καρθαγένῃ κ.λπ.

Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρουμε ὅτι ἡ Ἁγία Πενθέκτη Σύνοδος ἀπαγόρευσε ὀριστικῶς τὴ διαγαμία τῶν ἐγγάμων Κληρικῶν, τὸ γάμο μετὰ τὴν Ἱερωσύνη καὶ τὴ διατήρηση συνεισάκτων. Ἐπίσης, ἀπαγόρευσε στοὺς Κληρικούς νὰ εἰσέρχονται «εἰς καπηλικὰ ἐργαστήρια», νὰ λαμβάνουν τόκους, νὰ ἐγκαταλείπουν «τὰς λαχούσας αὐτοῖς παροικίας», νὰ χειροτονοῦνται ἐπὶ χρήμασι, νὰ λαμβάνουν χρήματα γιὰ τὴ μετάδοση τῆς Θείας Κοινωνίας, νὰ πηγαίνουν στὸν Ἰππόδρομο καὶ τὰ δημόσια θεάματα. Διασφάλισε τὸ δικαίωμα τῶν

Πρεσβυτέρων και Διακόνων να είναι παντρεμένοι, ενώ καθόρισε παραλλήλως τα γνωστά όρια ηλικίας των μελλόντων χειροτονεύσθαι. Θέσπισε την υποχρέωση των προεστώτων των Ἐκκλησιῶν να κηρύττουν σε κάθε ευχαριστιακή σύναξη τὸ Θεῖο Λόγο, ενώ παραλλήλως προέβλεψε την υποχρέωση των Κληρικῶν να φέρουν ὁμοιόμορφες ἐνδυμασίες στην καθημερινή τους ζωή, ὥστε να διακρίνεται ἡ ιδιότητά τους. Ρύθμισε βασικές πτυχές τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐπικυρώνοντας κανονικῶς τὸ ἀνεξίτηλο τῆς μοναχικῆς κουρᾶς, θεσπίζοντας ὅτι δὲν ὑφίστανται κωλύματα γιὰ τὴν τέλεση κουρᾶς καὶ κατοχυρώνοντας τὸ ἀμετάτρεπτο τῶν Μοναστηρίων σε ὁποιασδήποτε ἄλλης μορφῆς καθίδρυμα.

Παραλλήλως, ἡ Ἁγία Πενθέκτη Σύνοδος θέσπισε πολλοὺς Κανόνες ἠθικῆς τάξεως ἀπαγορεύοντας σε ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς (κληρικούς καὶ λαϊκοὺς) τὰ τυχερὰ παίγνια, τὰ δημόσια θεάματα, τοὺς ἀθεμίτους γάμους, τὴν τήρηση ἐθνικῶν ἐθίμων, τὶς ἐκτρώσεις, τοὺς ὑπερβολικοὺς προσωπικοὺς καλλωπισμοὺς κ.λπ. Ἐπίσης, ρύθμισε τὰ τῶν νηστειῶν, τὰ περὶ δαιμονισμένων καὶ μαγευομένων, τὴ δυνατότητα τῶν λαϊκῶν να κηρύττουν, τὸν τρόπο τῆς ψαλμωδίας καὶ τῆς γουγκλισίας. Τέλος, ρύθμισε πολλὰ ζητήματα λατρευτικῆς τάξεως ὥστε να ὑπάρχει ὁμοιομορφία στὰ οὐσιαστικότερα σημεῖα τῆς λατρείας.

Ἡ μετὰ ταῦτα γενομένη Ἁγία Ζ' Οἰκουμηνική Σύνοδος θέσπισε Κανόνες προστατευτικοὺς τοῦ κύρους τοῦ Ἐπισκόπου, ρυθμίζοντας τὰ τῆς ἐκλογῆς καὶ τὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν οικονομικῶν τῆς Ἐπισκοπῆς. Καθιέρωσε γενικὴ ἀπαγόρευση πωλήσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἐκτὸς ἀπὸ περιπτώσεις σοβαρῆς ἀνάγκης, γιὰ λόγους φι-

λανθρωπίας, καὶ πάντως ποτέ χωρὶς τὴ σύμφωνη γνώμη τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου.

Μετὰ τὴν περίοδο τῶν Οἰκουμηνικῶν Συνόδων, ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση κατευθύνεται ἀπὸ τὴν Ἐνδημοῦσα Σύνοδο. Τοὺς Κανόνες συμπληρώνουν καὶ διασαφηνίζουν οἱ λεγόμενες Πατριαρχικὲς Ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖες ἐκδίδονται ὡς ἀποφάσεις τῆς Ἐνδημοῦσας Συνόδου βάσει τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων. Οἱ Πατριαρχικὲς ἀποφάσεις ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερο μέσο ἀσκήσεως ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τὰ χρόνια τῆς ὑστερῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου.

Σταθμὸν, ἐπίσης, στὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση ἀπετέλεσε ἡ Νεαρά 131 τοῦ Αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ, μετὰ τὴν ὁποία θεσπίσθηκε ὅτι οἱ Ἱεροὶ Κανόνες ἔχουν τὴν ἴδια δεσμευτικότητα μετὰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους, ὑποχρεώνοντας τὴν πολιτεία στὴν προστασία καὶ ἐφαρμογὴ τους. Βεβαίως, αὐτό, ἐνῶ ἀρχικῶς εἶχε θετικὰ ἀποτελέσματα, σε μεταγενέστερους καιροὺς παρερμηνεύθηκε ὡς δικαίωμα τῆς πολιτείας να τροποποι-

εἶ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες ὅπως τοὺς κοινούς νόμους, κι ἔτσι ἐμφανίσθηκε στὴ Μέση Βυζαντινὴ Ἐποχὴ τὸ μὲν ὄνομα τοῦ Νομοκάνωνος. Ὁ Νομοκάνων ἦταν κανὼνας δικαίου, ὁ ὁποῖος ἐνῶ ρύθμιζε θέματα ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως εἶχε ὡς ἐκδότῃ του ὄχι τὴ Σύνοδο, ἀλλὰ τὸν Αὐτοκράτορα. Οἱ Νομοκάνωνες ἄλλοτε ἐπέδρασαν εὐεργετικὰ στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ Νεαρά 83 τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ, μετὰ τὴν ὁποία θεσπίσθηκε ἡ ὑποχρεωτικὴ ἱερολογία τοῦ γάμου – μιὰ διάταξη, ἡ ὁποία στὸν ἐλλαδικὸ χῶρο ἴσχυσε ad hoc ἀπὸ τὸ 983, πού ἐκδόθηκε, ὡς τὸ 1982· ἄλλοτε, ὅμως, ἀπετέλεσαν μέσο πίεσεων τῆς πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ὅπως γιὰ παρά-

δειγμα, οί Νεαρές τῶν Εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων, μέ τις ὁποῖες φρόντισαν νά ἐπιβάλουν μιὰ σειρὰ διατάξεων εἰς βάρος τῶν Ὁρθοδόξων, στήν προσπάθειά τους νά ἐλέγξουν τήν Ἐκκλησία ἐκ τῶν ἔσω.

Πέραν, ὅμως, ἀπό τὸ μὲν πρῶτον τῶν Νομοκανόνων, ἔχουμε καὶ ἄλλη μία περίπτωση συζεύξεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς δικαιοσύνης. Ἦδη ἀπὸ τις ἀπαρχές τοῦ βίου Τῆς ἡ Ἐκκλησία συνέστησε τὰ λεγόμενα Ἐκκλησιαστικά Δικαστήρια γιὰ νά ἀντιμετωπίζει παραπτωματικές συμπεριφορές κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μελῶν Τῆς. Μετὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα, ὅποτε ἡ Ἐκκλησία ἀναδεικνύεται σέ θεσμό τοῦ Κράτους, τὰ Ἐκκλησιαστικά Δικαστήρια ἀποκτοῦν μέ ἀποφάσεις τῶν Χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων ἐξαιρετικὴ ἀρμοδιότητα ἐκδικάσεως ὄλων τῶν ὑποθέσεων, ὄχι μόνο ἐκκλησιαστικῆς φύσεως, ποὺ ἐμφανίζονταν ἐνώπιόν τους. Λόγω δὲ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι ἦσαν ἀντικειμενικώτεροι στήν κρίση τους ἀπὸ τοὺς πολιτικούς δικαστές, προτιμῶνται ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς, μέ ἀποτέλεσμα τὰ ἐκκλησιαστικά δικαστήρια νά ἐκδικάζουν πάσης φύσεως ὑποθέσεις μέ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία, καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, μάλιστα, τὰ ἐκκλησιαστικά δικαστήρια ἦσαν τὰ μόνα ἀρμόδια νά δικάζουν τις πάσης φύσεως ὑποθέσεις μεταξύ Χριστιανῶν. Τὰ ἐκκλησιαστικά δικαστήρια ἔχασαν τὴν ἀρμοδιότητά τους αὐτὴ τὴν ἐποχὴ τῆς Βαυαροκρατίας, ὅταν ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας φὸν Μάουρερ δημοσίευσε *Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας*, μέ τὸν ὁποῖο ρυθμιζόταν ἡ ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων.

Τὰ παραπάνω, ἡ ὑπαρξὴ δηλαδὴ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα δικάζαν μέ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία πάσης φύσεως ὑποθέσεις, ὄχι μόνον Κληρικῶν ἀλλὰ κυρίως λαϊκῶν, ἦταν πρωτίστως ἡ φυσικὴ κατάλληξη τῆς ἀντιλήψεως τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο καὶ τῆς ἰδιάζουσας θέσεώς του μέσα σέ αὐτήν. Γιὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησία ὁ λαὸς Τῆς δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ὁ παθητικὸς

δέκτης ἀνωθεν ἐντολῶν, οὔτε ἡ κατευθυνόμενη μάζα ποδηγετούμενη κατὰ τὸ δοκοῦν.

Ὁ λαὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι «ὁ φύλαξ τῆς Ὁρθοδοξίας» κατὰ τὴν Πατριαρχικὴ Ἐγκύκλιο τοῦ 1848, ὡς ἐκφραστῆς καὶ ὑπερασπιστῆς τῆς Εὐχαριστιακῆς Ἐνότητος μέ βάση τὴν πίστη. Ἡ λαϊκὴ βάση εἶναι ὁ ἀυθεντικότερος φορέας καὶ τὸ στήριγμα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀκόμη καὶ ὅταν λείπει ἡ σχολικὴ παιδεία, ὁ λαὸς διασώζει τις ἡσυχαστικές πρακτικές, ποὺ ὄχι μόνο συνιστοῦν τὴν Ὁρθοδοξία, ἀλλ' ἀποτελοῦν προϋπόθεσις τῆς θεολογίας Τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀλλοτρίωσις τοῦ λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως διὰ τῆς ἐκκοσμικεύσεως, σηματοδοτεῖ τὸ μεγαλύτερο κίνδυνον τῶν ἡμερῶν καὶ ἀποτελεῖ τὴν τροχοπέδη στήν ἐκκλησιαστικοποίησιν τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας.

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὴν ἀπαρχὴν τῆς συγκροτήσεώς της, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Διοίκηση προσανατολίσθηκε στὴ χρῆσιν λαϊκῶν γιὰ σημαντικὰ ἀποστολὰς καὶ σέ σπουδαῖες θέσεις λαϊκοὶ πρωτοστάτησαν στὴ διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου – μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἰδρύθηκε ἀπὸ Χριστιανούς ἐμπόρους, ἐνῶ οἱ βυζαντινοὶ διπλωμάτες ἦσαν οἱ πρῶτοι, οἱ ὁποῖοι μετέφεραν σέ πολλές περιοχὰς τὸ Εὐαγγελικὸν μῆνυμα· λαϊκοὶ ἀναλάμβαναν ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ὅπως αὐτὰ τοῦ Οἰκονόμου, τοῦ Χαρτοφύλακος, τοῦ Λογοθέτου κ.λπ., μέ ἀρμοδιότητες ἀντιστοίχως τὴν τήρησιν τῶν οικονομικῶν κάποιων Ἐπισκοπῆς ἢ καὶ τοῦ Πατριαρχείου, τὴ φύλαξιν τοῦ ἀρχείου, τὴ διαπραγμάτευσιν διαφόρων θεμάτων τεχνικῆς φύσεως ἢ ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς κ.λπ. Ἀλλὰ καὶ στίς ἡμέρας μας λαϊκοὶ εἶναι οἱ κύριοι φορεῖς τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐνῶ συμβάλλουν σπουδαίως καὶ στήν ἱεραποστολικὴν προσπάθειαν εἴτε ὡς λαϊκοὶ ἱεροκήρυκες, εἴτε ὡς Κατηχητές, πάντοτε ὑπὸ τὴν εὐλογία καὶ τις ὁδηγίας τοῦ ἐπιχωρίου Ἀρχιερέως καὶ τῶν ὑπευθύνων Κληρικῶν. Τὰ πλειοψηφοῦντα, ἐξάλλου, μέλη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων, τῶν ἐπιφορτισμένων μέ τὴν διοίκησιν τῶν Ἐνοριῶν, τῶν ζωτικῶν αὐτῶν

έκκλησιαστικῶν κυττάρων, λαϊκοὶ εἶναι, ἀφοσιωμένοι σὲ μιὰ διακονία ἐπίπονη καὶ ἐν πολλοῖς ἄγνωστη στὰ εὐρέα στρώματα. Ὅλα τὰ παραπάνω, συμφυῆ μὲ τὴν μακραίωνα Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοση, ἔχουν στὶς ἡμέρες μας εἰδικὴ νομοθετικὴ ρύθμιση, ἢ ὅποια προστατεύει καὶ διακριβώνει τὸ παγιωμένο καθεστῶς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως μὲ βάση τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία.

Στὰ νεώτερα χρόνια, βεβαίως, ὑπάρχει περιορισμὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας, ὅμως, μὲ βάση τὸ προηγούμενο τῶν Νομοκανόνων καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία

ἀποτελεῖ συναγματικῶς κατοχυρωμένο θεσμό, ὅλοι οἱ βασικοὶ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες δικαίου εἶναι νόμοι τοῦ Κράτους, ἐκδιδόμενοι μὲν ἀπὸ τὴν πολιτεία, μὲ τὴ σύμφωνη ὅμως γνώμη ἢ καὶ εἰσήγηση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐπὶ μέρους δὲ θέματα ρυθμίζονται κατὰ νομοθετικὴ ἐξουσιοδότηση, ἀναλόγως μὲ τὴ σπουδαιότητά

τους εἴτε μὲ Κανονισμοὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἴτε μὲ ἀποφάσεις τῶν κατὰ τόπους Ἱεραρχῶν.

Ἔτσι, στὶς ἡμέρες μας ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Διοίκηση χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὶς ἴδιες θεμελιώδεις ἀρχές, οἱ ὁποῖες ἀνέκαθεν διέπουν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Πρωταρχικὴ, θεμελιώδης κατεύθυνση ἀποτελεῖ ἡ διασφάλιση τῆς ἐνότητος τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, μὲ δύο ἐπιμέρους ἐπιδιώξεις: πρῶτον, τὴν προστασία τῆς Εὐχαριστιακῆς ἐνότητος, δηλαδὴ τῆς κοινωνίας ὅλων τῶν πιστῶν μιᾶς περιοχῆς μὲ κέντρο τὸν Ἐπίσκοπο, καὶ δεύτερον, τὴν προστασία τῆς ἐνότητος τοῦ σώματος τῶν Ἐπισκόπων, διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ Συνοδικοῦ συστήματος. Παραλλήλως, ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση στηρίζεται στὶς ἀρχές τῆς ἴσης ἀντιμετώπισεως καθὼς καὶ

τῆς δικαίας μεταχειρίσεως τῶν διοικουμένων μὲ βάση τὰ μορφωτικὰ τους προσόντα, τὶς ἱκανότητές τους καὶ τὸ ἦθος τους.

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω, προκύπτει καὶ ἡ ἀντίστοιχη ὑποχρέωση τῶν Κληρικῶν καὶ λαϊκῶν νὰ συμμορφώνονται μὲ τὶς ἀποφάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ὑπακούοντας ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως. Συμπεριφορὲς καταφρονήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας καὶ δὴ τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου, προσπάθειες αὐτονομήσεως ἢ καὶ ἀποκρύψεως στοιχείων, ἐνεργειῶν καὶ καταστάσεων κρίνονται ἀποδοκιμαστές καὶ δυναμιτίζουν τὴν

ἐκκλησιαστικὴ ἐνότητα τραυματίζοντας τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Σῶμα τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ. Ὁ λάθρα τῶ Ἐπισκόπῳ πρᾶσσων τι τῶ διαβόλῳ δουλεύει, διατρανώνουν οἱ Πατέρες γιὰ νὰ ὑπογραμμίσουν τὴν ἀγαπητικὴ σχέση ἀλληλεξαρτήσεως, ἰδίως τῶν Κληρικῶν μὲ τὸν Ἐπίσκοπό τους.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Διοίκηση δὲν εἶναι κά-

τι τὸ ἀποκεκομμένο καὶ ἐκτὸς σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως, εἶναι ὁ συνεκτικὸς δεσμός του, ὁ ὁποῖος ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ διασφαλίζει τὴν ἀπρόσκοπτη πορεία τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ σωτηριώδους ἔργου Της. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση χωρὶς συνεργασία σὲ πνεῦμα ὁμονοίας καὶ συμπνοίας διοικούντων καὶ διοικουμένων· χωρὶς νὰ συνειδητοποιεῖ ὁ καθένας τὴ θέση του στὸ Ἐκκλησιαστικὸ σῶμα καὶ τὶς ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσες ὑποχρεώσεις· χωρὶς, τέλος, νὰ εἶναι πρόθυμος συνειδητῶς νὰ ἀποδεχθεῖ μὲ πνεῦμα ὑπακοῆς ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία τοῦ ζητήσῃ, ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία τοῦ ὑποδείξει, ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία καθορίσῃ ὡς σωστό, πρέπον καὶ ἀρμόζον στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς μας καὶ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς γεγονός ἱεραποστολικό

Τοῦ Θανάση Ν. Παπαθανασίου
Δρος Θεολογίας, πτ. Νομικῆς, καθηγητοῦ ΑΕΣΑ

Ἡ Ἐκκλησία ἀδιάκοπα ἀπευθύνεται στὸν κόσμον καὶ τὸν προσκαλεῖ στὸ Σῶμα της. Αὐτό, κοντολογίς, συνιστᾷ τὴν ἱεραποστολική φυσιογνωμία της. Ἡ φυσιογνωμία αὐτή, ὡστόσο, εἶναι διηλεκτική, ἢ μήπως εἶναι κάτι ποῦ ἄλλοτε ἐνεργοποιεῖται καὶ ἄλλοτε ἀναστέλλεται; Τί συμβαίνει, π.χ., ὅταν ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τὴ Θεία Εὐχαριστία; Κατὰ πόσο ἀληθεύει αὐτὸ ποῦ ἐνίοτε ἀκοῦμε, ὅτι κατὰ τὴν κορυφαία αὐτὴ στιγμή ἡ Ἐκκλησία ἀφίσταται τοῦ χρόνου, ὑψώνεται σὲ Βασιλεία, γεύεται τὰ Ἔσχατα καὶ ἀφήνει πίσω της τὴν ἱεραποστολή; Κατὰ πόσο, δηλαδή, ἡ Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τὸν ἀντίποδα τῆς ἱεραποστολῆς;

Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μᾶς ἔχει διαβεβαιώσει ὅτι ἡ ἱεραποστολή ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ἔλευσης τῶν Ἔσχάτων: «*Κηρυχθήσεται... τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος*» (Ματθ. 24,14). Ἡ διαβεβαίωση αὐτὴ μᾶς φέρνει σὲ ἓνα λεπτότατο σημεῖο. Ὅπως σ' ὅλο τὸ θεῖο ἔργο, ἔτσι καὶ στὴν ἔλευση τῆς Βασιλείας, ὁ Θεὸς ἔχει τὴν πρωτοβουλία, ἀξιώνει ὡστόσο τὴ συνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δεῖπνο τῆς Βασιλείας δὲν θὰ πραγματωθεῖ δίχως νὰ ἐπιδοθεῖ ἡ πρόσκληση σὲ ὅλους, ἀφοῦ ὁ Θεὸς «*πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν*» (Α' Τιμ. 2,4), κανένας ὅμως δὲ μπορεῖ νὰ προεξοφλήσει τοὺς τρόπους ἐπίδοσης, τὴ μακροθυμία τοῦ ὑπομονετικοῦ οἰκοδεσπότη (πρβλ. τὴν παραβολὴ τοῦ δεῖπνου, Λουκ. 14,16-24) καὶ τὸν χρόνο ὀλοκλήρωσης τῆς διαδικασίας. Ἡ ἔλευση, δηλαδή, τῆς Βασιλείας δὲν ἐκβιάζεται ἀπὸ ὅσους

εἶναι πεπεισμένοι κατὰ ἓναν ἀνθρωπομοριστικὸ τρόπο ὅτι στὴ δική τους ἐποχὴ κλείνει ἡ ἱστορία ἢ ὅτι ἐπὶ τῶν δικῶν τους ἡμερῶν ἐπέρχεται τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.

Ὁ πειρασμὸς αὐτὸς τοῦ προσδιορισμοῦ ἢ τῆς ἐπίσπευσης τοῦ Τέλους ἐπανέρχεται μὲν ἀδιάκοπα στὴν ἱστορία, ἢ ἀπάντηση ὅμως ἔχει ἤδη δοθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστό, λίγο πρὶν τὴν Ἀνάληψή του. Ἀπέτρεψε τοὺς μαθητὲς του ἀπὸ τέτοιους ὑπολογισμούς, μὲ αὐτὸ ὅμως καθόλου δὲν τοὺς ὠθησε σὲ ἀδρανὴ ἀναμονὴ τῆς Βασιλείας. «*Οὐχ ὑμῶν ἔστι γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατήρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἰερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς*» (Πράξ. 1,8). Ἡ ἱστορικὴ δράση δὲν εἶναι παρὰ ἐκδήλωση τῆς ἀδιάκοπης ἐτοιμότητος στὴν ὁποία καλοῦνται οἱ Χριστιανοί, γνωρίζοντας ὅτι «*ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται*» (Α' Θεσ. 5,2).

Ὅταν θὰ ἔρθει ἡ Ἡμέρα τοῦ Κυρίου, ἡ ἱεραποστολή θὰ καταπαύσει. Ἡ πόρευση πρὸς τὰ διεσκορπισμένα ἔθνη δὲν θὰ ἔχει πλέον λόγο ὑπαρξῆς, ἀφοῦ ἡ Βασιλεία θὰ εἶναι ἡ τελικὴ πραγμάτωση τῆς συναγωγῆς τους. Ἄν, ὅμως, στὴ Βασιλεία, ἡ ἱεραποστολή εἶναι ἀδύνατο νὰ συνεχίσει, μέσα στὴν ἱστορία εἶναι ἀδύνατο νὰ σταματήσει. Ἡ ἱεραποστολή εἶναι ὁ εὐαγγελισμὸς ὅτι ἡ ἱστορία νοηματοδοεῖται ἀπὸ τὰ Ἔσχατα, πράγμα ποῦ σημαίνει (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὰ τολμηρὰ λόγια τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ) «*ἡ ἱστορία θεολογικῶς δικαιολογεῖται ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὸ*

τὸ ἱεραποστολικὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας... Ἡ ἱστορία συνεχίζεται γιατί τὸ σῶμα (σ.σ.: τῆς Ἐκκλησίας) δὲν ἔχει ἀκόμα ὀλοκληρωθεῖ».

Ἡ κορυφαία στιγμή τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἡ ὁποία εἶναι εἰκόνα τῶν Ἐσχάτων, φανερώνει ὅτι στή Βασιλεία θὰ καταπαύσει ἡ Ἱεραποστολή (τοῦτο φανερώνεται / προτυπώνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι στή Θεία Λειτουργία ἡ εὐχή τῆς Ἀναφορᾶς λαμβάνει χώρα μετὰ ἀπὸ τὰ Ἀναγνώσματα καὶ τὸ Κήρυγμα). Ὡστόσο, τὸ ἴδιο τὸ γεγονός ὅτι ἡ Εὐχαριστία τελεῖται *in statu viae*, μέσα δηλαδή στήν ἱστορική ὁδουση, ἀποτελεῖ ἱεραποστολικὸ γεγονός. Ἀξίζει νὰ προσέξουμε τὴν ἐπισήμανση τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους: «ὁσάκις... ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου κα-

ταγγέλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ» (Α' Κορ. 11,26). Προφανῶς δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι τὸ ρῆμα «καταγγέλλει» ὁ Παῦλος τὸ χρησιμοποιοῖ στὶς ἐπιστολές του ὅποτε κάνει λόγο γιὰ τὴν κήρυξη καὶ τὴ διάδοση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος. Ἀπὸ τὴ βιβλικὴ ἔρευνα γνωρίζουμε ὅτι στήν Κόρινθο ὁ ἀπόστολος συνάντησε ἕναν ὑπερεσχατολογισμό πού παραθεωροῦσε τὴν ἱστορία καὶ πού, κατὰ κάποιον τρόπο, ἀντιλαμβάνονταν τὴν Εὐχαριστία ὡς μαγικὸ ἄλμα στήν κοινωνία μετὸν Χριστό. Ὁ Παῦλος ἀπάντησε στήν τάση αὐτή, ὄχι ἀρνούμενος τὴν ἐσχατολογία, ἀλλὰ κομίζοντας νόημα ἀπ' αὐτὴν στήν ἱστορία. Καὶ μάλιστα καίρια σημασία στὸ προκείμενο ἔχει τὸ γεγονός ὅτι αὐτὴ ἡ φράση τοῦ Παύλου ἔχει ἐνσωματωθεῖ σὲ εὐχαριστιακὴς Ἀναφορὲς καὶ μάλιστα συμπληρωμένη, ὥστε νὰ ἐκφράζει ἐναργέστε-

ρα τήν ἐκκλησιαστική συνείδηση. Στήν Ἐναφορά, π.χ., τῆς θείας Λειτουργίας Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ἡ τέλεση τῆς Εὐχαριστίας ἀποτελεῖ ὄχι μόνο «καταγγελία» τοῦ Σταυροῦ, ἀλλά καὶ ὁμολογία τῆς Ἀνάστασης: «Ὅσακις γὰρ ἂν ἐσθήητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ».

Καθίσταται, ἐλπίζουμε, σαφές ὅτι, χαρακτηρισρίζοντας τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τέλεση τῆς Εὐχαριστίας ὡς ἱεραποστολικὸ γεγονός, δὲν ἐννοοῦμε τὶς ὅποιες στρεβλώσεις μπορεῖ αὐτὴ συχνὰ νὰ ὑφίσταται ἐν ὀνόματι τῆς Ἱεραποστολῆς (ὅπως π.χ. τὸ νὰ ὑποβαθμίζεται σὲ ἐπιδεικτικὸ θέαμα ἢ σὲ προπαγανδιστικὸ βῆμα). Ἐννοοῦμε τὸ γεγονὸς ὅτι καθ' ἑαυτὴν ἡ τέλεση τῆς Εὐχαριστίας (ἡ τέλεσή της, δηλαδή, καὶ χωρὶς νὰ συνοδεύεται ἀπὸ κηρυγματικὸ λόγο) φανερώνει, ὑλοποιεῖ καὶ ὑπαγορεύει μιὰν ὁλόκληρη στάση ζωῆς ὑπὲρ τῆς ζωῆς τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ὑπὲρ τῆς μεταμόρφωσής του σὲ ὑλικὸ τῆς Βασιλείας. Ὅποτε, δηλαδή, τελεῖται ἡ Εὐχαριστία μὲ τὴν ἐπίγνωση ὅτι ἀποτελεῖ εἰκόνα τοῦ μέλλοντος Τέρματος, κι ὄχι τὸ ἴδιο τὸ Τέρμα, οὐσιαστικά ὁμολογεῖται ὅτι ἀκόμη ἀπομένει δρόμος νὰ διανυθεῖ «ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ» ἐνδόξως ὁ Κύριος. Φανερώνεται ὅτι ἔσχατος σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ τελικὴ ἀνακαίνιση ὅλης τῆς κτίσης, κι ὄχι ἡ διοργάνωση περιοδικῶν πνευματιστικῶν ἀποδράσεων ἀπὸ τὴ βέβηλη ἱστορία. Ἄν ἴσχυε τὸ δεύτερο, θὰ μπορούσαμε κάλλιστα νὰ μιλάμε γιὰ κάποια μυστηριακὴ θρησκεία, ὄχι ὅμως γιὰ Ἐκκλησία.

Ἡ ἴδια ἡ δομὴ τῆς Θείας Λειτουργίας ἐπιβεβαιώνει τὸν ἔσχατολογικὸ χαρακτῆρα τῆς Ἱεραποστολῆς. Σύμφωνα μὲ ἐρμηνεία τοῦ ἀγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητῆ, ἡ ἀνάγνωση τοῦ εὐαγγελίου δὲν ἀναπαριστᾷ τὴν διδακτικὴν δρᾶση τοῦ Χριστοῦ. Παραπέμπει στὴν Ἱεραποστολὴν ὡς σημεῖον τῆς Βασιλείας. Ἡ ἀνάγνωση τοῦ εὐαγγελίου –λέει ὁ

Μαξίμος– ὑποδηλώνει «τὴν τοῦ κόσμου τούτου συντέλειαν». Εἶναι «σημεῖον», «εἰκὼν» καὶ «τύπος» τῆς παγκόσμιας ἱεραποστολικῆς ὁλοκλήρωσης, ἡ ὁποία θὰ σηματοδοτῆσει τὴ Δευτέρα Παρουσία. «Ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου», ἔγραφε ὁ π. Δημήτριος Στανιλοάε σχολιάζοντας αὐτὸ τὸ πατερικὸ κείμενο, «εἶναι τὸ πρῶτο σημεῖο πὸν παίρνει μέσα στὴ θεώρηση τοῦ ἀγίου Μαξίμου σημασία ἔσχατολογικὴ, ἐπειδὴ γίνεται ἡ βάση μιᾶς ἔσχατολογικῆς ἐξήγησης τῆς λειτουργίας καὶ μιᾶς ἔσχατολογικῆς κατανόησης τοῦ κόσμου μέσα στὸ φῶς τῆς λειτουργίας πὸν εἶναι τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Οὐσιαστικά, δηλαδή, ἡ Ἱεραποστολὴ ὄχι μόνο δὲν τελεῖ σὲ ἀντιδικία πρὸς τὴν Εὐχαριστία, ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ κατανοηθεῖ δίχως προσανατολισμὸ εὐχαριστιακὸ. Ἄφοῦ ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄφοῦ αὐτὸς εἶναι πλέον ἀδύνατο νὰ νοηθεῖ χωρὶς αὐτό, ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραποστολὴ συνεχίζει τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἦρθε ὡς ὁ πρῶτος ἱεραπόστολος, «ἵνα... τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἐν» (Ἰω. 11,52). Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι αὐτὸ τὸ ἱεραποστολικὸ αἶτημα τὸ βρίσκουμε ἐνσωματωμένο στὸ ἀρχαῖο κείμενο τῆς «Διδαχῆς τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων», τὸ ὁποῖο θεωρεῖται πρῶτη Ἐναφορά (καὶ τὸ ὁποῖο, μὲ τὴ σειρά του, ἐνσωματώθηκε σὲ μεταγενέστερες Ἐναφορές): «Ὅσπερ ἦν τοῦτο τὸ κλάσμα διεσκορπισμένον ἐπάνω τῶν ὁρέων καὶ συναχθέν ἐγένετο ἐν, οὕτω συναχθήτω σου ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς τὴν σὴν βασιλείαν». Τὸ κείμενο αὐτὸ κατορθώνει νὰ συνοψίσει παραστατικὰ τὰ δύο θεμελιώδη σκέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδησίας:

Ἡ Ἱεραποστολὴ (ἡ πόρευση πρὸς τοὺς διεσκορπισμένους καὶ ἡ πρόσκλησή τους σὲ σύναξη) ἀπολήγει στὴν Εὐχαριστία (τὴ σύναξη τῶν διεσκορπισμένων). Κι ὅμως ταυτόχρονα παραμένει καὶ ζητούμενο, ἄφοῦ ἡ τελικὴ καὶ πλήρης Σύναξη ἀκόμη ἀναμένεται.

Τὸ θαῦμα τῆς συνεργίας

Τοῦ Πρωτοπρ. Βασιλείου Θερμοῦ

«**Ό**ταν τις προθυμίας ἔχη καὶ σπουδὴν, δοθήσεται αὐτῷ καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἅπαντα. Ὅταν δὲ τούτων κενὸς ᾖ καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ μὴ εἰσφέρει, οὐδέ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ δίδονται» (Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία με' εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, 1, P.G. 58, 471).

Τὸ μικρὸ αὐτὸ ἀπόσπασμα περικλείει ὀλόκληρο τὸ σκεπτικὸ τῆς παραβολῆς τῶν ταλάντων: ἐκεῖνος ποὺ ἐργάσθηκε πνευματικά, θὰ ἐνισχυθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐπὶ πλέον. Ὅποιος ἀδιαφόρησε, θὰ μείνῃ γυμνὸς τῆς Χάριτος.

Ποιά σχέση ἔχει μὲ τὴν ἱερωσύνη αὐτὴ ἡ ἀλήθεια; Ἄς θυμηθοῦμε τὴν χειροτονητήρια φράση καὶ θὰ τὸ καταλάβουμε: «*Ἡ Θεία Χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται...*».

Ἡ φράση αὐτὴ περικλείει ἀνυπολόγιστες εὐλογίες καὶ διαθέτει δύναμη ἀπέραντης παρηγορίας. Πῶς λειτουργεῖ στὴν πράξη, ὅμως; Δέν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ἰσχυρισθοῦμε πῶς ἡ φράση αὐτὴ πολὺ συχνὰ γίνεται τὸ ἄλλοθι τῆς πνευματικῆς ἀδιαφορίας πολλῶν κληρικῶν. Ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὅλα τὰ κενὰ καὶ τὰ προβλήματα θὰ διορθωθοῦν ἀπὸ τὴν παντοδύναμη Χάρη τοῦ Θεοῦ, χαλαρώνουμε ὄχι μόνο τὸν ποιμαντικὸ μας μόχθο, ἀλλὰ καὶ τὶς πνευματικὲς μας προσπάθειες καὶ τὸν ἀγῶνα γιὰ διόρθωση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Δικαιολογοῦμε τὰ ἐλαττώματά μας, σκεπάζουμε τὴν προχειρότητά μας, καμμιά φορὰ ἀπαιτοῦμε καὶ ὑπακοὴ στοὺς παραλογισμούς μας, ἀφοῦ εἶναι δῆθεν ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ ποὺ μιᾶ δι' ἡμῶν!

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὰ κηρύγματά μας νὰ γίνονται ἀπροετοίμαστα καὶ κοινότοπα, ἡ ποιμαντικὴ καθοδήγηση νὰ μεταβάλλεται σὲ ἐξωπραγματικὴ ἄσκηση αὐθεντίας καὶ κραυγαλέα ἀπουσία ἐπικοινωνίας, ἡ διοίκηση νὰ μετατρέπεται σὲ ἀναχρονιστικὴ μονοκρατικὴ στρατεία καὶ –τὸ τραγικώτερο– ὅλα αὐτὰ στὸ

ὄνομα τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Θὰ μπορούσε κάποιος νὰ φαντασθῆ μεγαλύτερη προσβολὴ Της;

Ὅμως τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας δέν ἐνεργοῦν μαγικά καὶ αὐτόματα. Ὑπηρετοῦν τὸ κυρίως μυστήριον ποὺ εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ καρπὸ συνεργασίας Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη πλευρὰ ἐνεργεῖ ἡ προαίρεση, τὸ αὐτεξούσιο, αὐτὸ τὸ κορυφαῖο δῶρο τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καὶ ἡ ἱερατικὴ διακονία, συνιστᾷ μιὰ ἀπὸ τὶς κορυφαῖες περιοχὲς συναντήσεως ἀνθρώπινης ἀγαπητικῆς προαιρέσεως καὶ Θείας Ἀγάπης. Ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ πράγματι θεράπευσε ἀσθενῆ καὶ ἀναπλήρωσε ἐλλείποντα σὲ κληρικούς μὲ φυσικὲς ἀδυναμίες, ποὺ ὅμως ἀγωνίσθηκαν φιλότιμα καὶ μὲ αἴσθημα βαθειᾶς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ὑψίστη δωρεὰ τὴν ὁποία ἀξιώθηκαν.

Ὁ καλὸς Θεὸς ἀποφάσισε, μὲ τὴν ἀνεξίτηλη σοφία Του, οἱ ἄνθρωποι νὰ ποιμαίνονται ἀπὸ ἀνθρώπους. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι τόσο ἰλιγγιώδες, ὥστε κάθε ἄνθρωπος ἀναπόφευκτα θὰ δείλιαζε μπροστὰ του. Γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἀδυναμία μας καὶ νὰ ἀναθαρρήσουμε στὴν ἐξάσκηση αὐτῆς τῆς ἀγάπης, ἡ Ἐκκλησία μᾶς ὑπενθυμίζει μὲ τὴν ὡς ἄνω χειροτονητήρια φράση κατ' οὐσίαν τὴν ὑπόσχεση τοῦ Κυρίου «*καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*» (Ματθ. 28, 20). Μὲ ἄλλα λόγια: «*κάνετε σεῖς αὐτὰ ποὺ μπορεῖτε κι ἐγὼ θὰ συμπληρώσω τὰ ὑπόλοιπα ποὺ δέν μπορεῖτε*».

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ κληρικὸς ἀγωνίζεται νὰ καταβάλλῃ τὸν μόχθο ποὺ ἀπαιτεῖται προκειμένου νὰ γίνῃ σωστὸς λειτουργὸς τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἀγωνιᾷ νὰ παραμερίσῃ τὴν ἐμπαθῆ ἰδιορρυθμία του καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὸ βαθύτερο καὶ διαχρονικὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας. Συνεργαζόμενος μὲ τὴ Θεία Χάρη ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἐπιτρέπει τὴν φανέρωση καὶ δράση Της στὴν ἐπικράτεια τοῦ κόσμου. Δηλαδή, τὸ διαρκὲς θαῦμα.

Ἡ ἀποξένωση τῶν συζύγων καὶ τὸ γενικευμένο σύμπτωμα μοναξιάς*

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Οὐ καλόν...

Πάντοτε μὲ ἐντυπωσίαζαν καὶ μὲ ἐντυπωσιάζουν, ὅταν, μελετώντας τὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἰδιαίτερα τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια τῆς Γενέσεως πού ἀναφέρονται στὴ δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, συναντῶ δύο λέξεις, δύο ἐπίθετα, πού διαπιστώνουν δύο καταστάσεις. Ἡ μία ἀναφέρεται στὸ τέλος ὀλόκληρης τῆς δημιουργίας, τὴν ἕκτη ἡμέρα. Ὁ Θεὸς διαπιστώνει τὸ ἀποτέλεσμα: «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν» (ἦταν ὅλα πολὺ καλὰ, Γέν. 1, 31). Σ' ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ καλὰ, ὁ Θεὸς διαπιστώνει καὶ ἓνα μὴ καλὸν καὶ τὸ λέει: «Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν» (Δέν εἶναι καλὸ νὰ εἶναι μόνος τοῦ ὁ ἄνθρωπος· ἀς κάνουμε γι' αὐτόν ἓνα βοηθὸ ὁμοίό του, Γέν. 2, 18· μτφρ. π. Ἱερεμία Φούντα).

Γνωρίζουμε ὅλοι τὴν ὠραία ποιητικὴ περιγραφή τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως γιὰ τὴ δημιουργία τῆς γυναίκας. Δέν θὰ τὴν ἐπαναλάβω ὀλόκληρη. Θὰ σταθῶ μόνο στὴν ἀναφώνηση τοῦ Ἀδάμ, ὅταν ξυπνώντας ἀπὸ τὸ βαθὺ ὕπνο, τὴν ἔκσταση πού τοῦ εἶχε ἐπιβάλλει ὁ Θεός, ἐκστασιασμένος πιά βλέποντας τὸν Θεὸ νὰ ὀδηγεῖ τὴν γυναίκα, λέει: «Τοῦτο (αὐτὴ) νῦν ὄστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου

καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη· ἔνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (Γέν. 2, 23-24). Ὁ Θεὸς θέλησε νὰ θεραπεύσει τὸ «οὐ καλόν». Ὁ Ἀδὰμ τοῦ τὸ ἀναγνωρίζει μὲ τὴν ὠραία ἀναφώνησή του ἀντικρῶζοντας τὴν Εὐα.

Εἶναι, λοιπόν, ἀπορίας ἄξιον, πῶς μετὰ ἀπὸ τὰ «ὅσα καλὰ λίαν» καὶ τὴ διορθωτικὴ παρέμβαση τοῦ Θεοῦ φθάσαμε νὰ μιλάμε σήμερα καὶ νὰ ἐπιλέγουμε ὡς τίτλο τὸ θέμα «τῆς ἀποξένωσης τῶν συζύγων καὶ τὸ γενικευμένο σύμπτωμα τῆς μοναξιάς»; Πῶς ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκείνη οικειότητα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποξενώνονται οἱ ἄνθρωποι μεταξύ τους καὶ ἰδιαίτερα οἱ σύζυγοι καὶ νὰ ζοῦν σὲ μία ἀνυπόφορη μοναξιά πού δέν τὴ ζοῦν μόνο μόνοι τους ἀλλὰ τὴ μοιράζονται δυστυχῶς μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους συνανθρώπους ὡς σύμπτωμα μιᾶς γενικότερας ἐπικρατούσας καταστάσεως;

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ὁ κόσμος παραπονεῖται ὅλο καὶ περισσότερο ὅτι ζεῖ ἀπομονωμένος καὶ αἰσθάνεται ξένος ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον. Οἱ ἄνθρωποι δέν ἐπικοινωνοῦν καὶ ἀκόμη ὅταν θέλουν ν' ἀνοιχτοῦν αἰσθάνονται ἐπιφυλακτικοὶ καὶ ὄχι οικεῖοι, ἀπομακρυσμένοι

* Ὁμιλία στὸ Β' κύκλο τῶν Σεμιναρίων τῆς Σχολῆς Γονέων μὲ θέμα: «Γάμος - Συζυγία. Σπουδὴ στὸ μεγάλο μυστήριό τῆς ἀγάπης», πού διοργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Λεμεσοῦ τὴν 14η Φεβρουαρίου 2003 στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ Παναγίας Παντανάσσης - Καθολικῆς.

καὶ ἀπόμακροι. Μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε μάλιστα ὅτι εἶναι καὶ φοβισμένοι γιὰ τὸ τί θὰ μποροῦσε νὰ προκύψει μὲ τὸ ἀνοιγμάτων καὶ τὴν προσπάθεια πού θὰ κάνουν γιὰ νὰ προσεγγίσουν τὸν ἄλλο.

Λέγοντας ὅμως αὐτά, εἶναι σὰ νὰ δεχόμαστε ὅτι ὑπάρχει μιὰ ἰδεατὴ στῆν ἀρχὴ κατὰστασι ἀπὸ τὴν ὁποία ὅσο προχωροῦμε στὴ ζωὴ ἐκπίπτουμε. Ἐχοντας, δηλαδή, τὴν οἰκειότητα φθάνουμε στὸ τέλος νὰ εἴμαστε ξένοι. Ἐκεῖνο πού θὰ ἤθελα νὰ τονίσω εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἶναι ὅτι αὐτὰ στὰ ὁποία ἀναφερόμαστε, οἰκειότητα, ἀποξένωση, μοναξιά, εἶναι δυναμικὰ μεγέθη. Δὲν ἀναφέρονται σὲ στατικές καταστάσεις. Θὰ ἔλεγα ἀκόμη ὅτι δὲν εἶναι δεδομένα, παγιωμένα ἀλλὰ ἀνὰ πᾶσα στιγμή κατακτώμενα καὶ διδόμενα. Θὰ ὑποστήριζα ὅτι ἔχουν περισσότερο σχέση μὲ ἕνα τρεχούμενο τραπεζικὸ λογαριασμὸ παρὰ μὲ ἕνα βιβλιᾶριο καταθέσεων.

Ἔμμο τὸν ὄμμο

Ἐκεῖνᾶμε μὲ μιὰ καταλυτικὴ διαπίστωση ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνος. Πολλές φορές μάλιστα μπορεῖ νὰ ἐπιδιώκει καὶ τὴ μοναξιά. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι μοναχικός. Δὲν εἶναι, ὅμως, ἐπειδὴ ὁ μέγας μας πρόγονος Ἀριστοτέλης διατύπωσε τὴ φράση ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸ ζῶο, ὅτι ἐπιδιώκει, δηλαδή, τὴν κοινωνία, ὅτι εἴμαστε καὶ ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ δεχτοῦμε. Ἡ πρότασι τοῦ φιλοσόφου μας εἶναι διαπιστωτικὴ καὶ ὄχι γέννημα τοῦ νοῦ. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνος ἀλλὰ ὄχι καταδικασμένος στῆν μοναξιά, στῆν ἀκοινωνησία, στῆν κατάργησι τῆς ἐπικοινωνίας. Μόνος μὲν σὰν ἄτομο ἀλλὰ προσκαλεσμένος νὰ γίνῃ πρόσωπο, νὰ στραφεῖ πρὸς τὸν ἄλλο καὶ νὰ τὸν ἀντικρῦσει πρόσωπο μὲ πρόσωπο, ἐνώπιος ἐνώπιω, ἀντικρυστά.

Κατὰ μιὰ μάλιστα ἐκδοχὴ τῆς ἐρμηνείας τῆς διηγήσεως τῆς Γενέσεως, ἐκεῖνο τὸ ἐκ μίας τῶν πλευρῶν τοῦ Ἀδάμ (Γέν. 2,21), πού συνήθως μᾶς ὁδηγεῖ σὲ ἀνατομικὲς λεπτο-

μέρειες, θὰ μποροῦσε νὰ ἐξηγηθεῖ μὲ τὴ διατύπωση ἀπὸ τὸ πλευρὸ τοῦ Ἀδάμ. Ὁ Θεός, δηλαδή, πού ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπο κατὰ τὴν εἰκόνα Του, τοὺς δημιούργησε ἄνδρα καὶ γυναῖκα καὶ δὲν θέλησε νὰ εἶναι παρατεταγμένος ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο. Γιατὶ ὅταν εἶσαι δίπλα δίπλα, αὐτὸ σημαίνει ὅτι μόνο μὲ λοξὴ ματιὰ ἢ λοξές ματιές μπορεῖς νὰ δεῖς τὸν ἄλλον κι ὄχι κατάματα καὶ μὲ τὴν ψυχὴ στὸ βλέμμα.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἀπλή ἐρμηνευτικὴ ἐκδοχὴ μᾶς ὁδηγεῖ σὲ μιὰ διαφορετικὴ προσωπικὴ ἀντίληψη τῆς συν-υπάρξεως καὶ ὑπέρβασι τῆς ἀ-τομικότητας. Αὐτὴ ἡ ἀντικρυστὴ ἐνατένιση εἶναι μιὰ ἀπαρχὴ γνωριμίας, ἕνα καθρέφτισμα δικό μας στὰ μάτια τοῦ ἄλλου. Αὐτὸ τὸ κοίταγμα εἶναι ἡ θέλησή μας νὰ γνωρίσουμε τὸν ἄλλον, νὰ τὸν παρατηρήσουμε ὅσο πιὸ καλὰ μποροῦμε, νὰ τὸν μάθουμε. Προαναγγέλεται ἔτσι μιὰ μακρὰ ὁδὸς μαθητείας καὶ μαθήσεως: γιὰ τὸ πῶς οἱ δύο μόνοι καὶ μοναχικοὶ ἄνθρωποι, τὰ δύο ἄτομα θὰ γίνουν πρόσωπα καὶ γνωρίζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον νὰ θελήσουν νὰ περιχωρήσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, νὰ συν-χωρήσουν σ' ἕνα κοινὸ δρόμο ἀπὸ τὸ σημεῖο ἐκεῖνο καὶ πέρα πού διασταυρώθηκαν οἱ δρόμοι τους, ἔτσι ὥστε «ὄμμο τὸν ὄμμο οἱ δυὸ μαζί ν' ἀντέχουνε τὸ βάρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα» (Ὀδυσσεὺς Ἑλύτης). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι συμβαίνει μιὰ διὰ βίου ἐκπαίδευσι.

Ξενο-φοβία

Εἶναι πολὺ εὐκολο, ἀσφαλῶς, μὲ τίς πρῶτες δυσκολίες νὰ κλειστεῖ ὁ καθένας στὸν ἑαυτό του, νὰ θεωρήσει τὸν ἄλλον ξένο, νὰ ἀναπτύξει μέσα του μιὰ ξενο-φοβία καὶ νὰ ἀποξενωθεῖ ἐρωτώντας καὶ ἀπορητικὰ «τί ἐμοὶ καὶ σοί» γυναίκα; (Ἰωάν. 2,4). Τὸ ἐρώτημα μπορεῖ νὰ εἶναι ἀμφίδρομο. «Τί ἐμοὶ καὶ σοί» ἄνερ;

Μία αἰτία αὐτῆς τῆς ἀποξένωσης εἶναι καὶ ὁ φόβος πού ἐπικρατεῖ στίς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο φύλων, τῶν δύο συζύγων. Ἀκό-

μη και όταν η Εκκλησία διακηρύττει ότι ο γάμος είναι μυστήριο αγάπης, αυτή ή αντίληψη δεν μπορεί να είναι μία νοητική έγκυφαλική διεργασία. Για να φθάσουν οι δύο σύζυγοι να κάνουν δικά τους, να οικειοποιηθούν τη φράση του Ευαγγελιστού της Αγάπης, του ευαγγελιστού Ιωάννου ότι «φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (φόβος δεν υπάρχει στην αγάπη, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη διώχνει τὸν φόβο, Α' Ιωάν. 4,18) χρειάζεται πολὺς κόπος και πολλή προσπάθεια.

Ἡ ὑλοποίηση αὐτῆ δεν ἀναμένεται σύντομη. Εἶναι ἔργο ζωῆς και μόνο διαδοχικά μπορούμε να τὸ προσεγγίζουμε. Για να βρεθοῦν τὰ δύο φύλα και να τὰ βροῦνε μεταξύ τους στην ἀγάπη και στὸν ἀληθινὸ σεβασμὸ (ιερὸ φόβο) θὰ πρέπει να ἔχουν διανύσει ἕνα μακρὸ δρόμο, κατὰ τὸν ὁποῖο να ξεπερνοῦν ἐγγενεῖς φόβους που ἔχουν για τὸ ἄλλο φύλο και να τοὺς παρασχεθεῖ ἡ τελεία ἀγάπη και πνεῦμα φόβου Θεοῦ (Ἠσ. 12,3), που και τὰ δύο εἶναι καρποὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Πολλές φορές θεωροῦμε ὡς αὐτονόητα και δεδομένα ἐξ ἀρχῆς, αὐτὰ που ἐλπίζεται να ἔλθουν στο τέλος. Ἐκεῖνο ὅμως που εἶναι ἀναγκαῖο ἐξ ἀρχῆς εἶναι να θέσουμε τις προοπτικές τοῦ κοινού βίου ὡς «εἰς Χριστὸν και εἰς τὴν Ἐκκλησίαν» και να προχωροῦμε βῆμα πρὸς βῆμα. Τότε εἶναι δυνατό, σιγά σιγά, να ξεπερνοῦμε τις δυσκολίες μεταξύ μας και τοὺς φόβους μας. Ἀνεξάρτητα βέβαια ἀπὸ τὴν διαλεκτικὴ ἀγάπης και φόβου-σεβασμοῦ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀμοιβαιότητα, ἀλληλεγγύη θὰ ἔλεγα ἀγάπης και φόβων.

Ὁ ἄνθρωπος εἴτε ἄνδρας εἶναι εἴτε γυναίκα εἶναι στὴν οὐσία ἕνα φοβισμένο ὄν, βρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου. Φοβᾶται για τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Θὰ τὰ καταφέρει στὴ ζωή, στο ἐπάγγελμα, στὸν γάμο, στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, στις διάφορες περιστάσεις; Φοβᾶται ν' ἀνοιχτεῖ στους ἄλλους ἀλλὰ και να κλειστεῖ στὸν ἑαυτό του.

Οἱ φόβοι αὐτοὶ ἀρχίζουν ἀπὸ πολὺ νωρίς. Παιδικὸι φόβοι, φόβοι τῆς ἐφηβείας, τῆς νεανικῆς ζωῆς, για τὴ συνάντηση με τὸ ἄλλο

φύλο, για τὴ μεγάλη συνάντηση με τὸν Θεό. Φόβοι ν' ἀντιμετωπίσει τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό ἔτσι ὅπως τὸν γνωρίζει πολὺ καλά. Φόβοι να φανερώσει τὸ ἀληθινὸ του πρόσωπο και να μὴν ὑποκρίνεται κάτω ἀπὸ ἕνα ὀδυνηρὸ προσωπεῖο. Φοβᾶται ὅμως ὅτι ἔτσι ὅπως θὰ φανερωθεῖ δεν θὰ γίνεῖ παραδεκτός. Ἄλλη ἐντύπωση εἶχε δώσει μέχρι τώρα. Ἡ παραδοχὴ του ἀπὸ τὸν ἄλλο εἶχε στηριχτεῖ σὲ ψεύτικα σημάδια ἢ και στολίδια, εἶχε γοητεύσει, πῶς θ' ἀπογοητεύσει; Ὁ ἄλλος, ὁ σύντροφός μου εἶναι ἔτοιμος και δυνατὸς να σηκώσει τὸ ἀποκαλυπτόμενο νέο πρόσωπο και τοὺς δικούς του φόβους μπροστὰ στο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ μέχρι τώρα γνωστὸ που τοῦ φανερώνεται; Ἐδῶ ἀρχίζει να διαφαίνεται μία διαλεκτικὴ τῶν φόβων.

Φιλο-ξενία

Ἀρχίζει, ὅμως, και να χαράσσεται μία δεύτερη βούληση: παρ' ὅλα αὐτὰ να θέλεις να συνεχίσεις τὸ δρόμο μαζί με τὸν ἄλλον. Οἱ φόβοι του γίνονται φόβοι σου, οἱ φόβοι σου γίνονται φόβοι του. Για τὴν ὑπέρβαση τῆς ξενοφοβίας γίνεσαι διπλὰ «ξένος». Δηλαδή γίνεσαι και φιλοξενῶν και φιλοξενούμενος με τὴν ἔννοια τῆς ἀρχαιοελληνικῆς σημασίας τῆς λέξεως ξένος. Τότε υἱοθετεῖς μία στάση φιλοξενίας για τὸν σύντροφό σου και για ὅλον τὸν κόσμο. Τότε φέρνεις στο μυαλό σου τὸ Ευαγγέλιο τῆς Κρίσεως ὄχι τόσο ὡς ἀπειλή ὅσο ὡς ὑπόδειγμα διαγωγῆς ἤδη ἀπὸ τώρα. Τότε ἐπαναφέρεις στὴ μνήμη σου τὰ λόγια τοῦ Κυρίου που ἀπηύθυνε και με τρόπο θετικὸ και με τρόπο ἀρνητικὸ: «ξένος ἦμην και συνηγάγετέ με» ἢ «ξένος ἦμην και οὐ συνηγάγετέ με».

Ἄν δεν ἐφαρμόσεις στὸν ἴδιο σου τὸν ἑαυτό και στο δικό σου σπῆτι αὐτὴ τὴν ἐπιταγή, σὲ ποιόν θὰ τὴν ἐφαρμόσεις; Εἶναι φορές που εἴμαστε φιλόξενοι στὸν ἔξω κόσμο και ἀφιλόξενοι στους δικούς μας που αἰσθάνονται «ἑσωτερικοὶ μετανάστες». Ξεχνᾶμε ὅτι τοὺς πλησίον μας πρέπει να τοὺς ἀγα-

ποῦμε σὰν τὸν ἑαυτό μας, καὶ χωρὶς νὰ ἔχουμε ἀγαπήσει τὸν ἑαυτό μας καὶ τοὺς κοντινοὺς μας, τοὺς ἐγγύς, δηλαδή, ξεθαρρεύουμε ὅτι μπορούμε καὶ ν' ἀγαπήσουμε τοὺς μακρὰν. Αὐτὸ τὸ ἀναφέρουμε σὰν ἀρχὴ μαθητείας. Ἐδῶ στὸ σπιτικό μας γινόμαστε ἀσκούμενοι τῆς ἀγάπης, τῆς κατανόησης, τῆς ἀνοχῆς, τοῦ σεβασμοῦ, τῆς παραδοχῆς, τῆς φιλοξενίας. Ἀρχίζοντας ἔτσι ὑπάρχει

στήριξη τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ τὴν ἀλληλοκατανόηση, μὲ τὴ σύσφιξη τῶν δεσμῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ μὲ τὸ νὰ αἰσθανθοῦν ὅτι εἶναι μία κοινωνία σὲ κατάσταση ἀδελφосύνης. Εἶναι βέβαια πολὺ δύσκολο νὰ τὸ νοιώσει αὐτὸ ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, *γιατὶ νοιώθει:*

- *ξένος μέσα στὸ ἴδιο του τὸ σπίτι, στὴν οἰκογένεια:*

Περιχώρηση προσώπων. «Ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ». Εἰκόνα τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων (14ος αἰώνας). Μουσεῖο Μπενάκη.

ἐλπίδα νὰ ἐπηρεάσουμε καὶ τὸ γενικευμένο σύμπτωμα μοναξιάς στὴ σημερινή μας κοινωνία. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐπηρεαζόμεστε ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά, ἔχοντας καλλιέργησει τὰ ἐσωτερικά, μεταδίδουμε αὐτὸ τὸ κλίμα τῆς ἐσωτερικῆς οἰκειότητας καὶ πληρότητας ἀκροβατῶντας καὶ ἰσορροπῶντας σὲ δύσκολες καταστάσεις. Ποιὸς ξέρει ἂν τελικὰ δὲν τὸ καταφέρουμε. Γι' αὐτὸ ὅμως θὰ χρειασθεῖ νὰ λάβουμε ὑπόψη κάποιες *προτεραιότητες πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.*

Ἰδιαίτερης σημασίας εἶναι ἡ δημιουργία συνθηκῶν ποὺ ν' ἀποβάλουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὸ αἶσθημα τῆς μοναξιάς καὶ τῆς ἐγκατάλειψης. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνεи μὲ τὴ

- *ξένος ἀπὸ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό* (ἔλλειψη αὐτογνωσίας)·
- *ξένος πρὸς νέες ἐμπειρίες*· εἶναι τόσα πολλὰ αὐτὰ ποὺ τὸν πολιορκοῦν καὶ τὸν βομβαρδίζουν, τόσο νέα, ποὺ αὐτοαποκλείεται ζώντας σ' ἓνα νέο κόσμο χωρὶς σημεῖα ἀναφορᾶς·
- *ξένος πρὸς τὴν ἐργασία του*, ὅταν δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς ἐσωτερικὲς ἀνάγκες καὶ ἐπιθυμίες του. Γιὰ παράδειγμα, πολλοὶ φοιτητές μας ποὺ ἄλλο ἤθελαν νὰ σπουδάσουν, ἄλλο σπουδάζουν καὶ ἄλλοῦ ἐργάζονται τώρα ἢ μετὰ τὴ λήψη πτυχίου. Ἀσκοῦν ἀπλῶς, ἐὰν καὶ ὅταν τὸ βρίσκουν, ἓνα βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα.

- ξένος πρὸς τὴν ἴδια του τὴν πόλη. Ἔχει τοῖς ἰδιαιτέρως «τὸ ἄξενο τῶν πόλεων ὡς κύρια αἰτία στὴν ψυχικὴ ἀποργάνωση τοῦ πολίτη» (Alexander Mitscherlich).

Αὐτὸ τὸ τελευταῖο σημεῖο εἶναι ζωτικῆς σημασίας, γιατί δημιουργεῖ ἓνα γενικευμένο κλίμα καὶ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν οἱ ἄνθρωποι. Γι' αὐτὸ ἀσφυκτιοῦν ἐλλείπει χώρων ζωῆς καὶ αὐτὴ ἢ ἔλλειψη δημιουργεῖ ἀντίξοες συνθηκὲς στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, πού κι αὐτὲς μὲ τὴ σειρά τους εὐνοοῦν τὴ μοναξιά καὶ τὴν ἀποξένωση.

Ζωτικός χώρος

Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκταθοῦμε σὲ ὅλο τὸ φάσμα τῶν προβλημάτων πού τίθενται. Καταθέτουμε λίγες σκέψεις πού ἀποσαφηνίζουν τὸν προβληματισμό μας.

Ἐνῶ ὁ λαός μας φημιζόταν γιὰ τὴν φιλοξενία του, οἱ χώροι ζωῆς του, καὶ ἰδιαίτερα τῆς ἑλληνικῆς δημόσιας ζωῆς, εἶναι ἀφιλόξενοι, δὲν εἶναι χώροι ὑποδοχῆς. Χώροι δηλαδή πού θὰ εὐνοοῦσαν τὶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, τὴν ἀνάπτυξη τοῦ προσώπου σὲ ὅλο τὸ φάσμα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Σπάνια, πολὺ σπάνια, σὰ νησίδες δροσιάς καὶ ἀνάπτυξης, συναντᾶς χώρους διαμορφωμένους ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ τρόπο πού νὰ σὲ ὑποδέχονται καὶ νὰ σὲ καλωσορίζουν. Ἀπαιτεῖται δηλαδή ἓνας *χώρος ὑποδοχῆς* πού γιὰ νὰ λειτουργήσει ὡς τέτοιος θὰ πρέπει καὶ νὰ ἔχει σχεδιασθεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους πού διαθέτουν βασικὲς *στάσεις ζωῆς* πού συνθέτουν τὴ *στάση* ἐκείνη πού ψυχολογικὰ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς οὐμανιστικῆς ψυχολογίας μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε ὡς *στάση ὑποδοχῆς*. Αὐτὲς εἶναι ἡ *κατανόηση*, ἡ *ἀνεκτικότητα*, ὁ *σεβασμὸς* καὶ ἡ *παραδοχὴ τοῦ ἄλλου*. Αὐτὲς οἱ *στάσεις* εὐνοοῦν τὶς διανθρώπινες σχέσεις καὶ δημιουργοῦν τὸ κατάλληλο ἐκεῖνο κλίμα καὶ τὴν ἀνάλογη ἀτμόσφαιρα πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπίτευξη κοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας. Ἀνά-

λογες *στάσεις* βέβαια ἀπαιτοῦνται καὶ ἀπὸ τοὺς χρήστες αὐτῶν τῶν χώρων ζωῆς. Τὸ πῶς, ὅμως, οἱ ἐπὶ μέρους *στάσεις* τῆς ὑποδοχῆς θὰ μπορούσαν νὰ λειτουργήσουν στὸ σχεδιασμό ἢ στὴ χρήση μιᾶς πόλης στοὺς χώρους ζωῆς πού προβλέπεται νὰ διαθέτει δὲν θὰ τὸ ἐξετάσουμε σ' αὐτὴ τὴν συνάντηση. Θὰ ξεπερνοῦσε τὶς προϋποθέσεις τῆς ἀποψινῆς μας ὁμιλίας.

Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ ἐντούτοις ἔχοντας κατανόηση τὴν ψυχολογικὴ σημασία τῶν χώρων ζωῆς γιὰ τὴν ψυχικὴ του ἀλλὰ καὶ τὴ σωματικὴ του ὑγεία νὰ ἀντιδράσει στὰ ἐρεθίσματα πού παίρνει καὶ νὰ θεραπεύσει τὸ κακὸ πού ἔχει κάνει. «Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται» ὅπως ὑποστήριζε ἡ παλιὰ θεραπευτικὴ ἀρχή. Χρειάζεται βέβαια νὰ υἱοθετήσουμε κάποιες ἀρχὲς καὶ κάποια ἀξιώματα. Οἱ *στάσεις ζωῆς* πού ἀπλῶς ἀναφέραμε μποροῦν νὰ μᾶς βοηθήσουν στὴν οἰκοδόμηση ἐνὸς κλίματος ἐμπιστοσύνης καὶ μιᾶς ἀλλαγῆς νοοτροπίας.

- Θὰ μπορούσαμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι στὸ μέτρο πού νοιαζόμαστε γιὰ τὴ ζωὴ φροντίζουμε καὶ γιὰ τοὺς χώρους τῆς.
- Στὸ μέτρο πού ἀγαποῦμε τὸν ἑαυτό μας ἀγαποῦμε καὶ τοὺς χώρους μέσα στοὺς ὁποίους ζεῖ.
- Στὸ μέτρο πού ἀγαποῦμε τὸν ἄλλο καὶ τοὺς ἄλλους καὶ μάλιστα ὡς *σεαυτόν*, δηλαδή χωρὶς νὰ τὸν ἢ νὰ τοὺς ξεχωρίζουμε ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, ἀγαποῦμε καὶ τοὺς χώρους μέσα στοὺς ὁποίους ζοῦν καὶ τοὺς ὑποδεχόμαστε.

Ὅταν, λοιπόν, ἐνεργοῦμε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ὑπάρχουν περιθώρια ὑπερβάσεως καὶ τῆς μοναξιάς καὶ τῆς ἀποξένωσης. Τουλάχιστον ἔτσι δημιουργοῦνται κάποιες προϋποθέσεις γιὰ κάτι τέτοιο.

Εἰλικρινὴς διάλογος

Ὅπωςδήποτε αὐτὲς οἱ ἐξωτερικὲς συνθηκὲς δὲν εἶναι τὸ πᾶν γιὰ νὰ ξεπεραστεῖ ἢ ἀποξένωση καὶ ἡ μοναξιά. Ἐκεῖνο πού εἶναι πρῶτης προτεραιότητάς εἶναι κυρίως ὁ *εἰλι-*

κρινής διάλογος μεταξύ τῶν συζύγων. Αὐτὸς εἶναι ποὺ θὰ δημιουργήσει τὸν ζωτικὸ χῶρο ἀναπτύξεως τῆς σχέσης. Αὐτὸς θὰ διαλύσει μὲ τὶς συνεξηγήσεις του τὶς παρεξηγήσεις. Θὰ ἐμποδίσει τὸ κλείσιμο στοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ θὰ βοηθήσει τοὺς συζύγους στὸ ἀνοιγμά τους χωρὶς φόβο καὶ πάθος ἀλλὰ καὶ μὲ τάκτ καὶ διάκριση. Ὁ διάλογος συμβάλλει στὸ νὰ μὴν ὑπάρχουν ἀποκρύψεις ἢ ὀπισθοβουλίες. Εὐνοεῖ τὶς ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεις χωρὶς κρατούμενα πού, ὅταν παραμείνουν, δημιουργοῦν νοσηρὲς καταστάσεις καὶ συσσωρεύσεις ἀρνητικῶν λογισμῶν. Τὰ αἰτήματα ποὺ προβάλλουμε δὲν εἶναι αὐτονόητο ὅτι θὰ ἐκπληρωθοῦν. Μπορεῖ καὶ ὄχι. Πλὴν ὅμως θὰ ἔχουμε τὴν ἱκανοποίηση ὅτι ἐτέθησαν εὐθέως καὶ μὲ ἀπλότητα.

Εἶναι καθοδηγητικὴ καὶ ὠφέλιμη ἡ «ἐντολή» ποὺ ὁ Ἄββᾶς Ἡσαΐας, διάσημος ἀσκητὴς ποὺ ἐμόνασε στὴ Σκῆτη τὸν Δ' αἰῶνα, δίδει σ' ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ ζοῦν μὲ εἰρήνη μεταξύ τους: «*Ἐὰν θέλῃς νὰ λάβῃς κάτι καὶ τὸ ἔχῃς ἀνάγκη, νὰ μὴ γογγύσῃς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, μὲ τὴ σκέψη διατὶ δὲν ἐκατάλαβε νὰ μοῦ τὸ δώσῃ μόνος του, ἀλλὰ εἶπέ ἀνοικτὰ, μὲ ἀπλότητα, σέ παρακαλῶ, δός μου αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, διότι ἔχω ἀνάγκη· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀγία ἀγνεία στὴν καρδιά· διότι ἐὰν δὲν εἶπῃς, ἀλλὰ γογγύσῃς καὶ μεμφθῆς μὲ τὴν καρδιά σου ἔχεις τὸ κρίμα*».

Καὶ ἐδῶ οἱ μεγάλοι ἀσκητὲς καὶ ἀναχωρητὲς μᾶς καθοδηγοῦν καὶ στὶς λεπτομέρειες τῆς ἐγγάμου ζωῆς, γιατί καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἀπαιτεῖ μιὰν ἄσκηση διὰ βίου ποὺ εἶναι κοινὴ μέριμνα ὄλων μας. Ὁ μοναχισμὸς ἄλλωστε δὲν εἶναι μιὰ ζωὴ μοναξιάς καὶ ἀπομόνωσης ἀλλὰ κι αὐτὸς εἶναι ἓνα ἀνοιγμα στὴν κοινωνία τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι μιὰ ἄλλη δέσμευση καὶ ἀναφορὰ παράλληλη μὲ ἐκείνη τῶν ἐγγάμων. Καὶ οἱ δύο καταστάσεις ἀγλαίζονται μὲ τὴν παρουσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ποὺ ἔρχεται καὶ «*ποιεῖ μονήν*» κοντὰ μας, ἀρκεῖ νὰ τοῦ τὸ ζητήσουμε κι ὁ βίος μας νὰ μὴν τὸν ἀπωθεῖ. Καὶ ὅσο ἐγγίζουμε τὸν Θεὸ σὰν τὸ κέντρο ἐνὸς κύκλου, τόσο οἱ ἀκτῖνες, οἱ ἀνθρω-

ποι, δηλαδή, πλησιάζουν ἢ μίᾳ κοντὰ στὴν ἄλλη χωρὶς περιθώρια ἀποξενώσεως καὶ μοναξιάς.

Ἐλθέ...

Σὲ στιγμὲς πάντως δύσκολες ποὺ ἡ μοναξιά μᾶς καταπνίγει καὶ τὸ βᾶρος τῆς εἶναι ἀφόρητο μποροῦμε νὰ ἐπικαλούμεθα τὸν Ἅγιο Θεὸ μὲ τὸν τρόπο ποὺ ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος τὸν ἐπεκαλεῖτο: «*Ἐλθέ ὁ μόνος πρὸς μόνον ὅτι μόνος εἶμί*». Καὶ στὶς στιγμὲς τῆς ἀποξενώσεως μας ἄς ἀποτευνόμεθα στὸν Κύριό μας, τὸν τέλειο ξένο, ἔτσι ὅπως τὸν περιγράφει τὸ τροπάριον εἰς ἤχον πλάγιον τοῦ Α' ποὺ ψάλλεται κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου τὸ ἑσπέρας τῆς Μ. Παρασκευῆς. Ὁ Κύριος ξενιτεύτηκε «*δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν*». Ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθείας προσῆλθε στὸν Πιλάτο καὶ τὸν καθικέτευε λέγων: «*δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, τὸν ἐκ βρέφους ὡς ξένον ξενωθέντα τῷ κόσμῳ*».

Σὲ τέτοιες στιγμὲς ἐνθυμοῦμαι τὴν μὲ ἀγαθὴ διάθεση ἐπίπληξη γηραιοῦ Μητροπολίτου πρὸς νεώτερον ἀδελφὸν ἐπίσκοπον, ὅταν τοῦ παρεπονεῖτο γιὰ μοναξιά: «*Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές, δὲν ντρέπεσαι; Ἐσὺ εἶσαι μόνος ποὺ ἔχεις παρέα ἄλλους τρεῖς;*», ὑπαινισσόμενος τὴν ἀπέραντον στοργὴν μὲ τὴν ὁποῖαν μᾶς περιβάλλουν τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος: Ἡ περιφνημὴ εἰκόνα τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἀβραάμ τῶν τριῶν Ἀγγέλων παρὰ τὴν Δρῦν Μαμβρῆ τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ περιχώρηση τῶν τριῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος μὲ τὰ δύο πρόσωπα τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῆς Σάρας; Ἐκεῖ δὲν γνωρίζουμε ἀκριβῶς ποιὸς φιλοξενεῖ ποιόν. Ἐκεῖνο ποὺ ξέρουμε εἶναι ὅτι ἡ κορυφαία αὐτὴ στιγμή μπορεῖ μὲ τὴ θύμησή της σὲ στιγμὲς ἀποξενώσεως καὶ μοναξιάς νὰ μᾶς δίνει ἐλπίδα διὰ Πρεσβειῶν τῆς Παντάνασσας Παναγίας μας ποὺ μᾶς φιλοξένησε ἀπόψε στὸν περικαλλῆ ναὸ Τῆς καὶ μᾶς χώρεσε ὄλους στὴν πλατεῖα ἀγκαλιά της.

Ἡ γοητεία τῆς Παραμονῆς

Τοῦ Πρωτοπρ. Κων. Ν. Καλλιανοῦ

Αὐτὸ πὸν συνήθως δὲν ἔχει προσεχτεῖ στὶς μεγάλες τὶς γιορτές καὶ τὸ ὁποῖο ἀσκεῖ ἀναμφίβολα μιὰ περιέργη γοητεία, εἶναι ἡ Παραμονή. Ἡ προεόρτιος ἡμέρα δηλαδὴ πὸν θεμελιώνει τὴ γιορτὴ φεγγοβολᾶ τὴν καλωσύνη τῆς καὶ προετοιμάζει τὴν τράπεζα τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης, διακρατώντας, ὡς κανόνα σίγουρο καὶ τέλειο, τὴ χαρμολύπη: αὐτὴ δηλαδὴ τὴν ἀρετὴ, πὸν μόνον ἡ Ὁρθόδοξη γιορτὴ προσφέρει δίχως τὸ παραμικρὸ κόστος.

Ἄν καὶ ἡ παραμονὴ τῶν Θεοφανείων δὲν προσφέρει σχεδὸν καμιὰ ἐντύπωση μιᾶς κορυφαίας ἀναμονῆς, ἐπειδὴ εἶναι μέσα στὸν κύκλο τοῦ Δωδεκαημέρου ἡ στερινὴ γιορτὴ, ἀντίθετα οἱ παραμονές τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα μεταβάλλουν τὸ ἐσωτερικὸ κι ἐξωτερικὸ σκηρικὸ τῶν πιστῶν ἢ καὶ ὄλων τῶν ἑορταζόντων. Γιατὶ κομίζουν τὸ θάμβος τῆς προεόρτιας ἐλπίδας καὶ ἀγαλλίασης, τὸ ὁποῖο μετακενώνεται στοὺς φιλόθεους καὶ φιλέορτους μὲ τρόπο εἰρηνικὸ καὶ κόσμιο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ φύτευμα τῆς ἀγωνίας. Μιᾶς ἀγωνίας δηλαδὴ πὸν τὴν ἐκφράζει ὁ πόθος τῆς ἔλευσης τοῦ ἱεροῦ γεγονότος.

Ὡστόσο, αὐτὸ πὸν θέλω νὰ τονίσω καὶ νὰ ὑπογραμμίσω μὲ βεβαιότητα εἶναι, πὸς ὑπάρχει μιὰ εἰδοποιὸς διαφορὰ μεταξὺ τῆς Παραμονῆς τοῦ Πάσχα, τοῦ Μ. Σαββάτου δηλ. καὶ τῆς Παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων. Μιὰ διαφορὰ, ἡ ὁποία ὁμως δὲν ἀποτελεῖ φραγμὸ, ὥστε ν' ἀξιολογηθοῦν ἀνταγωνιστικὰ καὶ μὲ ἀνθρώπινα μέτρα οἱ δύο γιορτές. Γιατὶ καὶ οἱ δύο εἶναι κορυφαίες, μόνον πὸν στὴ μία, στὰ Χριστούγεννα δηλ., ὁ καθένας μας ἐπιζητεῖ τὴν παιδικὴ τὴν ἀθώτητα, γιὰ νὰ λησμονήσῃ τοὺς ἀσπλαχνους πανδοχεῖς καὶ Ἡρώδες, ὥστε νὰ ξαποστάσῃ ἀπὸ τὶς μύριες σκέψεις καὶ μαχαιριές, καὶ ἀντικρύσῃ τὸν βίον του μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ

τὸ χαλασμένο τὸ σπῆτι τῆς καθημερινότητος πὸν κατοικεῖ, καὶ νὰ μετακομίσει στὸ χῶρον τῆς πνευματικῆς του οἰκογένειας, τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅσον ἀφορᾶ δὲ τὴν Παραμονὴ τοῦ Πάσχα, τὸ μήνυμα πὸν λαμβάνει ὁ πιστὸς εἶναι ἡ νομοτελειακὴ ἀπάντηση, τὴν ὁποία τοῦ χαρίζει ὁ Ἄναστασας Κύριος ἀπέναντι στὴν ἀγωνία καὶ τὸ μεράκι πὸν τὸν ροκανίζει μὲ τὸ κορυφαῖο ἐρώτημα «*Μετὰ τὸ θάνατο, τί κάνουμε λοιπόν;*»

Ὅσοι ἔχουμε τὴν ὑπομονὴ νὰ γιορτάσουμε τὸ Πάσχα, ὄχι μὲ μιὰ λαμπάδα μόνον στὸ προαύλιο ἀνάμεσα σὲ κροτίδες, κωδωνοκρουσίες καὶ κουρασμένα πρόσωπα πὸν βιάζονται νὰ τελειώσῃ ἡ τελετὴ καὶ νὰ φύγουν, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βροῦμε ἀπάντηση στὸ ἐρώτημά μας. Γιατὶ χρειάζεται, ἀπαιτεῖται καὶ ἐνδεχομένως ἐπιβάλλεται μιὰ ὁδοιπορία πνευματικὴ καὶ ἀσκητικὴ, καθ' ὅλη τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα –γιὰ νὰ μὴν πῶ ὅλη τὴ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ– κατὰ τὴν ὁποία μέσα ἀπὸ πλοῦτο ἐμπειριῶν, νοημάτων καὶ θέσεων, πὸν δαψιλῶς προσφέρονται στὶς καθημερινές ἰ. Ἀκολουθίες, νὰ βιωθεῖ ἡ πραγματικότητα τοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως. Μόνον πὸν τὸ βίωμα τοῦτο προϋποθέτει καὶ κάποια παραίτηση ἀπὸ τὰ αὐτονόητα καὶ τὴν πεζὴν καθημερινότητα, γιὰτὶ δὲν εἶναι διόλου εὐκόλο χωρὶς τὴν πρέπουσα παιδεία νὰ σιμῶσεις καὶ νὰ καταλάβεις τὸ τί σημαίνει Ἀνάσταση.

Αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ σημαντικὸ γεγονὸς τῆς παραμονῆς, τῆς προσμονῆς δηλαδὴ, εἶναι πὸν γεμίζει τὴν ψυχὴ κατάνυξη καὶ ἀναζήτηση τοῦ Νυμφίου, πὸν ἔρχεται, γιὰτὶ εἶναι σίγουρο πὸς ἔρχεται. Ἄρκεῖ ἐμεῖς ἄγρυπνοι «*καὶ νήφοντες ἐν πᾶσι*» (Β' Τιμ. 4,5) νὰ τὸν ἀναμένουμε μὲ τὸν δέοντα τρόπο καὶ σεβασμὸ, ἀλλὰ καὶ τὴν καλωσύνη, ἡ ὁποία μεταποιεῖ τὴν ἐναγχο βιοτὴ μας σὲ θεαματικὴ εὐλογία.

Τὸ κήρυγμα

Τοῦ Ἀριστομένου Κ. Ματσάγγα

Τὸ κήρυγμα, ὡς ἐσωτερικὴ διδαχὴ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ μέλη της, εἶναι ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς

ζωῆς καὶ ιδιαίτερα τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Αὐτὸ τὸ διακόνημα ἦταν κατ' ἐξοχὴν ἔργο τῶν Ἀποστόλων, γιατί αὐτοὶ ἦσαν οἱ αὐτήκοοι μάρτυρες τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου. Στὴ συνέχεια ἔγινε ἔργο τῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων ἀλλὰ καὶ ὀρισμένων χαρισματῶν Διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὡς μέλημά τους «*να καταρτίζουσι καὶ να οἰκοδομοῦσι τοὺς πιστοὺς, ὥστε να οἰκοδομεῖται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ*», πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία (Ἐφ. 4,11-12). Στους αἰῶνες πού ἀκολούθησαν, καὶ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν αἱρέσεων, ἡ διδασκαλία γίνεται ὅλο καὶ περισσότερο ἔργο τοῦ Ἐπισκόπου (ὁ ὁποῖος καλεῖται να «*ὀρθοτομεῖ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας*»), ἀλλὰ καὶ τῶν Πρεσβυτέρων, ὅπως καὶ λαϊκῶν θεολόγων, ὑπὸ τὴν εὐλογία τοῦ Ἐπισκόπου.

Ὅμως σὲ κάθε ἐποχῇ, καὶ πολὺ περισσότερο στὴ δική μας, τίθεται τὸ ἐρώτημα πότε τὸ κήρυγμα λειτουργεῖ κατὰ τρόπο αὐθεντικό, ὡς γνήσιο διακόνημα τοῦ λόγου, καὶ πότε ὡς κάτι διαφορετικό ἀπ' αὐτὸ πού εἶναι. Μὲ βάση τὰ κριτήρια τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μὴ γνήσιο καὶ λαθεμένο κήρυγμα:

α) Εἶναι κάτι τὸ τυπικὸ καὶ ἀνούσιο, πού γίνεται ἀπὸ τὸν Κήρυκα τοῦ Λόγου (κληρικὸ ἢ λαϊκὸ), συχνὰ χωρὶς προετοιμασία καὶ μὲ προχειρότητα.

β) Εἶναι τὸ κήρυγμα πού καταφεύγει σὲ μελοδραματισμούς ἢ ρητορικὰ σχήματα ἢ σὲ μιὰ ἀκατάσχετη φλυαρία.

γ) Πού ἐξαντλεῖται πολλὲς φορές σὲ μιὰ

ἀπέραντη ἠθικολογία ἢ «κοινωνιολογία» ἢ ἀνθρώπινη σοφία, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Παῦλο ὁ ὁποῖος ἔλεγε: «*μιλάω ὄχι μὲ λόγια πού διδάσκει ἢ ἀνθρώπινη σοφία (οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις...)*» ἀλλὰ μὲ λόγια πού διδάσκει τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα...» (Α' Κορ. 2,13)

δ) Εἶναι συχνὰ κήρυγμα κατεδαφιστικό («τίποτα δὲν στέκεται ὄρθιο σήμερα...») ἢ ἐπιθετικό (κατὰ πάντων, ἀλλὰ μόνο κατὰ τῶν «ἄλλων»...) καὶ μερικὲς φορές «πολιτικό», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διχάζεται τὸ ἐκκλησιασμός.

ε) Ἐνα κήρυγμα πού πολλὲς φορές ἀγνοεῖ τὸ κεντρικὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἢ Ἀποστολικοῦ κειμένου καὶ ὀλισθαίνει (μὲ ἀφορμὴ κάποια λέξη) σὲ θέματα ἄσχετα μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα δείχνουν ὅτι ὑπάρχει σήμερα κρίση τοῦ κηρυγματικοῦ λόγου. Μιὰ κρίση ἢ ὁποῖα ἔχει τὴν αἰτία τῆς στῆν ἔλλειψη παιδείας σχετικὰ μὲ τὸ κήρυγμα, στῆν ἔλλειψη θεολογίας καὶ ἐκκλησιολογίας, καὶ φυσικὰ σὲ ψυχολογικὰ καὶ ὑπαρξιακὰ ἀδιέξοδα τοῦ κήρυκα. Γι' αὐτὸ καὶ ἔνα τέτοιο κήρυγμα εἴτε περνάει «πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων», εἴτε δημιουργεῖ ἀγανάκτηση στὸ ἀκροατήριον. Εἶναι, λοιπόν, ἀνάγκη ἢ Ἐκκλησία ν' ἀνακαλύψει καὶ πάλι τί ἀκριβῶς εἶναι τὸ κήρυγμα καὶ πῶς πρέπει νὰ λειτουργεῖ. Ἐνα τέτοιο γνήσιο καὶ ἀληθινὸ κήρυγμα:

α) Συνδέεται (πρέπει νὰ συνδέεται), κατὰ τρόπο λειτουργικό, μὲ τὴν Ἁγ. Γραφὴ καὶ εἰδικότερα μὲ τὴν Εὐαγγελικὴ περικοπή πού διαβάζεται κατὰ τὴν θεία Λειτουργία. Ἐνας τέτοιος σύνδεσμος μὲ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα δὲν σημαίνει ἀπομόνωση κάποιου θέματος «ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον», ἀλλὰ κήρυγμα τοῦ ἴδιου τοῦ Εὐαγγε-

λίον – αὐτοῦ τοῦ χαρμόσυνου μηνύματος γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου.

β) Ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας. Ποὺ σημαίνει ὅτι μέσα ἀπὸ τὸ κήρυγμα ὁ Κήρυκας δὲν ἐκφράζει τὴ δική του σοφία, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ ὁ Χριστὸς παρέδωσε, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα «ἐξήγησε» καὶ ἐξηγεῖ, καὶ ἡ Ἐκκλησία βιώνει ὡς ἐμπειρία ἀλήθειας καὶ ζωῆς. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, ὅπως ὁ ἀγιογράφος σέβεται τοὺς κανόνες

ρύξει τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὴ Βασιλεία Του, χωρὶς τὴ δωρεὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ποὺ ἔχει δοθεῖ στὴν Ἐκκλησία.

δ) Ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία («ὁ ὅλος Χριστός», κατὰ τὴ δυναμικὴ φράση τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου) φανερῶνεται σὲ κάθε Εὐχαριστιακὴ Σύναξη, τὸ κήρυγμα ἀποτελεῖ μαρτυρία «τῶν τελουμένων ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ». Γιατὶ ὅπως διακήρυξε εὐστοχα ὁ ἁγ. Εἰρηναῖος, ἐπίσκοπος Λουγδούνου, ἀντιμε-

τῆς ἀγιογραφίας, τὸ ἴδιο καὶ ὁ Κήρυκας σέβεται τὸ κείμενο καὶ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

γ) Λειτουργεῖ ὡς ἔκφραση τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Ἐπομένως, ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία δὲν εἶναι τόσο τὰ «χαρίσματα» ποὺ ὁ Ἱεροκήρυκας διαθέτει (ρητορικὸ λόγο, σοφία κ.λπ.) ὅσο ἂν τὸ κήρυγμα εἶναι «βαφτισμένο» στὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο τῆς Ἐκκλησίας. Γιατὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦ ὡς Κύριο, παρὰ μέσα ἀπὸ τὴ χαρισματικὴ παρουσία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος στὴν Ἐκκλησία. Πολὺ περισσότερο, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ κη-

τωπίζοντας τοὺς Γνωστικούς τῆς ἐποχῆς του, ὑπάρχει μιὰ βαθύτατη σχέση κηρύγματος καὶ Εὐχαριστίας: «*Ἡμῶν δὲ σύμφωνος ἢ γνώμη (ἢ πίστη) τῇ Εὐχαριστία καὶ ἡ Εὐχαριστία βεβαιοῖ τὴν γνώμην*» («Ἐλεγχος...» Δ', 18,5).

ε) Εἶναι τὸ κήρυγμα ποὺ ἐρμηνεύει (μὲ τὴ Χάρη τοῦ Πνεύματος καὶ μέσα ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς Ἐκκλησίας), ὅσα ὁ Χριστὸς παρέδωσε κι ὁ Παράκλητος ἐξήγησε στὴν Ἐκκλησία, μὲ στόχο τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴ συμμετοχὴ στὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτὴ βιώνεται στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ σφραγίδα τῆς μεγάλης ἀποφάσεως (Ἀναφορὰ στὴν ἙΑλωση)

Τοῦ Μανώλη Μελινοῦ

Ὁ Λεωνίδας, λίγο πρὶν τὴν μάχη τῶν Θερμοπυλῶν: «Μολὼν λαβέ»!

Οἱ Ἀθηναῖοι Γέροντες πρὸ τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμίνας: «Ἐστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴει, μὴποτε ὁμολογήσειν ἡμᾶς Ξέρξη»!

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ἀπαντώντας στὴν προτροπὴ τοῦ Πορθητοῦ «παραδῶστε μου τὴν Πόλη κι ἐλεύθεροι μὲ τὰ καλὰ σας φύγετε καὶ πηγαίνετε ὅπου σᾶς ἀρέσει»: «Κοινὴ γνώμη πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν»!

Ὁ λαὸς τῆς Πόλεως: «Ἀποθάνωμεν ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν»! Τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, ἀνάλογο τὸ φρόνημα, ἐκπεφρασμένο δυναμικὰ-δυναμιστικὰ: «Ἐλευθερία ἢ θάνατος»! «Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία καὶ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερία»!

Τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου –τότε ποὺ οἱ Ἴταλοὶ κατεῖχαν τὰ Δωδεκάνησα κι εἶχαν ἀπαγορεύσει νὰ διδάσκεται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα– ἓνας λεβέντης Νισύριος κληρικὸς συγκέντρωνε τὰ παιδιὰ στὸν ναὸ καὶ δίδασκε!... Ὅταν ὁ λοχαγὸς-διοικητῆς τοῦ νησιοῦ τὸν ἀπέειλε μετὰ φυλάκιση, πεπαρησιασμένως ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «Βλέπεις, λοχαγέ, τὸν ἥλιο αὐτὸν καὶ αὐτὴν τὴν θάλασσαν; Ἐ, ὅσον αὐτὸς ὁ ἥλιος θὰ λούζει τὴν θάλασσαν αὐτὴν, ἐμεῖς ἑλληνικὰ θὰ μιλάμε»! Ἀλήθεια, ποῦ γνώριζε ὁ ἀπλὸς ἱερεὺς τί ἀντίστοιχο εἶχαν πεῖ οἱ Ἀθηναῖοι Γέροντες πρὸ εἰκοσιπέντε περίπου αἰῶνων;

Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, στὴν συνέχεια, ἐκφράζοντας τὸ καθολικὸν «Ὅχι» σύσσωμου τοῦ λαοῦ, προτρέπεται: «Τοῦτο τὸν λόγο θὰ σᾶς πῶ: Δὲν ἔχω ἄλλον κανένα: Μεθῦστε μὲ τὸ ἀθάνατο κρασί τοῦ εἰκοσιένα»!

Ὅλες αὐτὲς οἱ ὁμόκεντρες ἐκφράσεις ἀπετέλεσαν καὶ ἀποτελοῦν τὴν σφραγίδα τῆς μεγάλης ἀποφάσεως τῆς πυρακτωμένης καρδιάς. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τοῦ Ὁρθόδοξου, τὸ ἰσχυρὸ μυστικὸ. Τὸ μυστικὸ τῆς ἀντοχῆς του, τῆς ἀκαταλύτου δυνάμεως, τῆς ζωῆς του τὸ μυστικὸ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος του. Τὸ νόημα καὶ τὸ μήνυμα τοῦ 1453 –ὅπως καὶ ὅλα τ' ἀνάλογα– εἶναι εὐγλωττο καὶ ξεχωριστὰ ἰσχυρὰ: Ὅσοι πεθαίνουν γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν Πατρίδα, δὲν πεθαίνουν. Δὲν ἀναφερόμεθα μόνο στους ἀθανάτους τῆς ἱστορίας. Ὅχι! Εἶναι κι ἐκεῖνοι ποὺ ἐδῶ στὴν γῆ μετὰ τὴν ζωντανὴ παρουσία τους δείχνουν σταθερὰ τὸν δρόμο στους λαούς, καθορίζοντας τὸ ρεῦμα τῆς ἱστορίας...

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Του Κωνσταντίνου Χολέβα

Τα 5 χρόνια του Ἀρχιεπισκόπου

Στις 28 Ἀπριλίου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος συμπλήρωσε πέντε χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκλογή του στὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο καὶ στὶς 8 Μαΐου συμπλήρωσε πέντε χρόνια ἀπὸ τὴν ἐνθρόνισή του. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ τὸν συγχαίρουμε καὶ τοῦ εὐχόμεθα ὑγεία, μακροήμερευση καὶ παρὰ Θεοῦ εὐόδωση τῶν προσπαθειῶν του ἐπ' ἀγαθῶ Ἐκκλησίας καὶ Γένους. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀπάντησή του πού ἔδωσε ὁ Μακαριώτατος, ὅταν ρωτήθηκε ἀπὸ δημοσιογράφους ἡμερησίων ἐφημερίδων «ποιό θεωρεῖ τὸ σημαντικότερο ἔργο του κατὰ τὴν πενταετία αὐτή». Ἀπήντησε ὅτι ιδιαίτερη ἱκανοποίηση αἰσθάνεται γιὰ τὴν ὑλοποίησή τῆς καταβολῆς τοῦ χρηματικοῦ ἐπιδόματος ὑπὲρ τοῦ τρίτου παιδιοῦ στὶς Χριστιανικὲς οἰκογένειες τῆς Θράκης. Τὸ ἐπίδομα αὐτὸ ἐχορηγήθη τὴν πρώτη χρονιά σὲ 120 οἰκογένειες καὶ σήμερα οἱ οἰκογένειες αὐτὲς ἔχουν φθάσει τὶς 800! Ἐπίσης, σὲ ἄλλο σημεῖο τῶν συνεντεύξεων πού παρεχώρησε γιὰ τὴν συμπλήρωση τῆς πενταετίας ὁ Μακαριώτατος ὑπεγράμμισε: «Θὰ εἶναι μοιραῖο γιὰ ὅποιον ἐπιχειρήσει νὰ βάλει 3.000.000 καὶ πλέον Ἑλληνες στὸ περιθώριο» καὶ ἐξήγησε ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν διαπραγματεύεται τὶς ἀρχικὲς θέσεις γιὰ τὴν προαιρετικὴ ἀναγραφή τοῦ θρησκευόμενου στὶς ταυτότητες. Κατακλείδα ὄλων τῶν σχετικῶν συνεντεύξεων τοῦ Μακαριώτατου ἦταν ἡ διαπίστωση ὅτι: «*Ἀγωνιζόμαστε γιὰ τὴν Γλῶσσα, τὴν Παράδοσή μας, τὴν Κληρονομιά μας καὶ θέλουμε ἡ ἐνωμένη Εὐρώπη πάντοτε νὰ σέβεται τὴν ἰδιοπροσωπία τοῦ κάθε λαοῦ πού τὴν ἀποτελεῖ, τὰ βιώματά του, τὸν πολιτισμὸ του*».

Ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ἡ Λαίλαπα τοῦ Ἀθεϊσμοῦ

Ἡ γειτονική μας Βουλγαρία, ὅπως καὶ ἄλλες χώρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, βρέθηκε κατὰ τὴν περίοδο 1945-1990 μέσα στὴν λαίλαπα τοῦ κρατικοῦ ἀθεϊσμοῦ. Κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς χώρας μόνιμα καὶ μετὰ βίας διατηροῦσε ἀνοικτοὺς μερικοὺς Ναοὺς στὶς μεγάλες πόλεις. Παρὰ τὴν προπαγάνδα, τὶς διώξεις καὶ τὴν καταπίεση, ἡ Πίστη διετηρήθη ζωντανὴ στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἔτσι σήμερα διαβάζουμε τὴν ἀκόλουθη ἐντυπωσιακὴ εἴδηση: «Ὁ Πατριάρχης Βουλγαρίας Μάξιμος τίμησε μὲ τὴν παρουσία του τὶς ἔνοπλες δυνάμεις τῆς Βουλγαρίας. Ἡ ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶναι σταθερὴ γιορτὴ στὴν Βουλγαρία καὶ ἐορτάζεται στὶς 6 Μαΐου, σύμφωνα μὲ τὸ Ἰουλιανὸ (παλαιὸ) ἡμερολόγιο. Τὸ 1993 ὀρίστηκε νὰ ἐορτάζεται “ἡ Ἡμέρα τοῦ Στρατοῦ”, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ βουλγαρικοῦ κοινοβουλίου καὶ ἔκτοτε διοργανώνονται ἐντυπωσιακὲς στρατιωτικὲς παρελάσεις, οἱ ὁποῖες πραγματοποιοῦνται τόσο στὴν πρωτεύουσα ὅσο καὶ στὶς ἄλλες πόλεις τῆς Βουλγαρίας». Πῶς ἀλλάζουν οἱ καιροί! Καὶ πόσο ἐνδιαφέροντα διδάγματα μποροῦν νὰ πάρουν οἱ ἐλάχιστοι «διαφωτιστές» στὴν χώρα μας, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ θέσουν στὴν Ἐκκλησία στὸ περιθώριο τῆς κοινωνίας μας...

Εὐρώπη σημαίνει διάλογος

Ὑπὲρ τοῦ διαλόγου τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων μὲ ὄλους στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη καὶ ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θέλουν τὴν αὐτοαπομόνωσή τους ἐτάχθη χθὲς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος κατὰ τὸ κλείσιμο τοῦ πανευρωπαϊκοῦ συνεδρίου πού ὀργάνωσε ἡ Ἐκκλησία τῆς

Ἑλλάδος με θέμα «Ἀρχές και ἀξίες για τὴν οἰκοδόμηση τῆς Εὐρώπης» (4-6 Μαΐου).

Ὅπως χαρακτηριστικὰ σημείωσε, «δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μένουμε στὸ ἴδιο σπῆτι με κάποιους συνανθρώπους μας πού δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο πιστεύω με ἡμᾶς και νὰ μὴν τοὺς λέμε καλημέρα. Καὶ ἓνα σπῆτι εἶναι πλέον ἢ Ἐνωμένη Εὐρώπη». Καὶ συνέχισε: «Χωρὶς στὸ παράπαν νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν παράδοσή μας, χωρὶς νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν πίστη μας, χωρὶς νὰ διαπραγματευθοῦμε τίποτε, ὀφείλουμε νὰ διαλεγόμαστε με τοὺς ἄλλους συνανθρώπους μας και αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας. Κάποιοι διαφωνοῦν, κανεὶς δὲν τοὺς ἀπαγορεύει νὰ ἔχουν τὴν ἄποψή τους, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ ἀπαιτοῦν νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἄποψή τους στοὺς Ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας.

Διότι ἀνώτατη ἀρχὴ πού διευθύνει τὴν Ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἱερά Σύνοδος και δὲν δεχόμαστε, ὅπως εἶπε και ὁ Μακαριότατος Ἀλβανίας, λαϊκὰ δικαστήρια πού διασύρουν τοὺς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας και τῆς Παράδοσής της. Γιατὶ ὅσο Ὁρθόδοξοι εἶναι αὐτοὶ ἄλλο τόσο τουλάχιστον εἴμαστε κι ἡμεῖς».

Μαθητικὸς Διαγωνισμὸς για τὸν Ἅγιο Κοσμᾶ

Ἡ Ἱερά Μονὴ Κουτλουμουσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους με ἐπιστολὴ τοῦ Καθηγουμένου της Πανοσιολογιάτου Ἀρχιμ. Χριστοδούλου ἐξαγγέλλει πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ὁρθόδοξους μαθητὲς παγκόσμιο διαγωνισμὸ πεζογραφήματος, ποιήσεως, θεατρικοῦ ἔργου, μουσικῆς συνθέσεως, ζωγραφικῆς, ἀγιογραφίας και ταινίας μικροῦ μήκους με θέμα τὸ πρόσωπο και τὴν ζωὴ τοῦ Ἱερομάρτυρος, ἱσαποστόλου και φωτιστῆ τοῦ Γένους ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑἴΤΩΛΟΥ. Στὸν διαγωνισμὸ μποροῦν νὰ συμμετάσχουν οἱ μαθητὲς εἴτε μέσω τοῦ Σχολείου τους εἴτε μέσω Συλλόγων και Ἐνοριῶν. Ἡ γλῶσσα τοῦ διαγωνισμοῦ εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ και ἡ Ἀγγλική, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ συμμετάσχουν και Ἀπόδημοι Ἕλληνες. Ἡ προθε-

σμία δηλώσεως συμμετοχῆς λήγει στὶς 30 Σεπτεμβρίου 2003 και ἡ προθεσμία ὑποβολῆς τοῦ ὑλικοῦ λήγει στὶς 30 Νοεμβρίου 2003. Ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀπονομῆς θὰ γίνε με μεγάλη λαμπρότητα στὴν Θεσσαλονίκη και θὰ περιλαμβάνει παρουσίαση τῶν ἔργων και εἰσηγήσεις μαθητῶν για τὸν Πατρο-Κοσμᾶ. Ἡ δήλωση συμμετοχῆς πρέπει νὰ σταλεῖ στὸ ΦΑΞ: 23770-23731, ἐνῶ πληροφορίες παρέχονται στὸ τηλ. 210-8211277. Πιστεύουμε ὅτι πρόκειται για μία πολὺ ἀξιόλογη πρωτοβουλία, ἡ ὁποία στηρίζεται και ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Πρέπει με κάθε τρόπο νὰ ἐνθαρρύνουμε τὰ παιδιά πού ἔρχονται στὶς Ἐνορίες και στὰ Κατηχητικὰ νὰ συμμετάσχουν στὸν διαγωνισμὸ και νὰ προσεγγίσουν τὴν σεπτὴ μορφή τοῦ Ἁγίου. Ἄς μὴν λησμονοῦμε ὅτι χάρις στὸν Ἅγιο Κοσμᾶ μεγάλα τμήματα τοῦ ὑποδούλου τότε Ἑλληνισμοῦ ἀπέφυγαν τὸν ἐξισλαμισμὸ και διετήρησαν τὴν Ὁρθόδοξη Πίστη και τὴν ἑλληνικὴ ἐθνικὴ συνείδηση.

Δελτίο Τύπου

Ὁ Ἱερὸς Σύνδεσμος Κληρικῶν Ἑλλάδος (ΙΣΚΕ) ἀνακοινώνει στὰ μέλη του ὅτι στὶς 14.5.2003 ὁ Πρόεδρος τοῦ ΙΣΚΕ Πρωτ. Βασίλειος Βουϊδάσκης συνόδευε τοὺς Σεβασμιωτάτους Συνοδικοὺς Ἀρχιερεῖς Ν. Ἰωνίας και Φιλαδελφείας κύριον Κωνσταντῖνον και Νικαίας κύριον Ἀλέξιον στὸν Ὑφυπουργὸν Οἰκονομίας και Οἰκονομικῶν κύριον Φλωρίδην Γεώργιον για τὴ χορήγηση τοῦ ἐπιδόματος εἰδικῆς παροχῆς (176 εὐρῶ) και στοὺς ἐφημερίους.

Ἡ συνάντηση ἔγινε κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου με πρόταση τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν και Πάσης Ἑλλάδος κυρίου Χριστοδούλου.

Ἡ συζήτηση ἦταν ἐποικοδομητικὴ. Ὁ Ὑφυπουργὸς ὑπεσχέθη για τὴ χορήγηση τοῦ ἀνωτέρω ἐπιδόματος.

Ὁ τρόπος και ὁ χρόνος χορηγήσεως θὰ ἀποφασισθεῖ μετὰ τὴν συνεινόηση με τὸν Ὑπουργὸν Οἰκονομίας και Οἰκονομικῶν κύριον Χριστοδουλάκην Νικόλαον.

Ἀπάντηση στο Περιοδικό τῶν Ἱησουϊτῶν

τοῦ Ἀρχιμ. π. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου

Πρὸς τὸν
π. Θεόδωρο Κοντίδη
Ἐκδότην - Διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ
«Σύγχρονα Βήματα»,
Ἱερὰ Μονὴ Πατέρων Ἱησουϊτῶν,
Μιχ. Βόδα 28 10439 Ἀθήνας

Ἀθήνα 20/1/2003

Ἀγαπητέ π. Θεόδωρε,

Διαβάζοντας τὸ ἄρθρο σας στὸ τεῦχος 124 (Ὀκτώβριος - Δεκέμβριος 2002) τοῦ περιοδικοῦ «Σύγχρονα Βήματα», τοῦ ὁποῖου εἶσθε ἐκδότης καὶ διευθυντής, ἔμεινα βαθιὰ ἀπορημένος. Γιατί τόσο φόρτιση φέρνετε στὴν ψυχὴ σας κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων; Γιατί τόσο πικρία ξεχειλίζει ἀπὸ τὴν ψυχὴ σας γιὰ τὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες Ὁρθόδοξοι εἶναι διαφορετικοὶ ἀπὸ σᾶς, ὅτι ἔχουν μία ξεχωριστὴ Παράδοση καὶ Κληρονομιά; Καὶ γιατί τόσο μένος κατὰ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας; Μᾶς δώσατε τὴν ἐντύπωση πὼς ἂν ἐξουσιάζατε ἐσεῖς τὴν Ἑλλάδα θὰ ἀναβίωναν οἱ διωγμοὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασης καὶ οἱ καταστροφές τοῦ 1204 στὴν Κωνσταντινούπολη... Σ' ἐμᾶς τοὺς Ὁρθόδοξους ἔχουνε ἐπουλωθεῖ οἱ πληγές ποὺ προκλήθηκαν ἀπὸ τὴν ἔναντί μας συμπεριφορὰ τῶν Ἱησουϊτῶν καὶ γενικὰ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐπὶ αἰῶνες. Ἐσεῖς, μὲ τὸν τρόπο σας, τί συμφέρον ἔχετε νὰ μᾶς τὶς θυμίζετε;

Πάτερ μου, εὐθέως σᾶς λέγω μὲ πόνου ψυχῆς ὅτι τὸ ἐμπαθέστατο κείμενό σας εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ προφανεῖς ἀνακρίβειες, ἀπαράδεκτους χαρακτηρισμοὺς καὶ ιδεολογικὲς προκαταλήψεις.

Ἐρχομαι κατ' ἀρχὴν στὶς ἀνακρίβειες. *Πρῶτον* σὲ κανένα Δήμαρχο ἢ Νομάρχῃ ὁ Μακαριώτατος δὲν ἔδωσε τὸ χρίσμα. Καὶ γιατί σᾶς ἐνοχλεῖ ὅτι τὸν ἐπισκέφθηκαν ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι Δήμαρχοι καὶ τοῦ ζήτησαν τὴν

εὐλογία; Αὐτὸ εἶναι «*θεοκρατία*» ἢ σεβασμὸς πρὸς τὴν Ἐκκλησία; Καὶ ποῦ τὸ κακὸ οἱ ἄνθρωποι σὲ ὅποιαδήποτε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς τους νὰ αἰσθάνονται αὐτοβούλως τὴν ἀνάγκη ἐλεύθερα καὶ ἀβίαστα νὰ προσέρχονται στὴν Ἐκκλησία; Γιὰ σᾶς ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἐν Χριστῷ; Εἶναι ἐν Μάρξ, ἐν Ροβεσπιέρω, ἐν Στάλιν ἢ ἐν Ἀτατούρκ;

Ἀνακρίβεια *δεύτερη*. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος οὐδέποτε ζήτησε νὰ συναντηθεῖ μὲ τοὺς ὑποψηφίους Νομάρχες. Ὅσοι τὸν συνάντησαν, οἱ ἴδιοι τὸ ζήτησαν καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἀρνηθεῖ. Ποῦ λοιπὸν ἡ «*πολιτικὴ παρέμβαση*»;

Ἀνακρίβεια *τρίτη*. Οὐδέποτε ὑπῆρξε ὅποιαδήποτε ὑποστήριξη τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου πρὸς τὸν κ. Καρατζαφέρη, ὅπως καὶ πρὸς ὅποιοδήποτε ἄλλον πολιτικὸ σχηματισμό. Ὁ κ. Καρατζαφέρης θέλησε νὰ τὸν ἐπισκεφθεῖ καὶ ὁ Μακαριώτατος δὲν ἀρνήθηκε τὴν ἐπίσκεψη, ὅπως καὶ σὲ κανένα ἄλλον συνάνθρωπό μας. Οὔτε ὁ Προκαθημένος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἔχει εὐθύνη δι' ὅ,τι ὁ καθένας λέγει ἢ πράττει.

Ἀνακρίβεια *τέταρτη*. Ὁ κ. Τζαννετάκος θὰ ἠθέλε νὰ συναντήσῃ τὸν Μακαριώτατο, ὅμως μετὰ τὸ θόρυβο ποὺ προκλήθηκε ὀρθῶς δὲν ἐπέμεινε.

Ἀνακρίβεια *πέμπτη*. Οὐδέποτε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος «*σὲ συνέργεια μὲ ἄλλους Ὁρθόδοξους Ἱεράρχες ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ σταματήσουν τὸν θεολογικὸ διάλογο μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων*». Ἐντυπωσιάζει τὸ γεγονὸς πὼς ἐσεῖς ὁ εὐρυμαθὴς καὶ παρακολουθῶν τὰ γεγονότα δὲν γνωρίζετε πὼς καὶ γιατί διεκόπη ὁ διάλογος.

Ἀνακρίβεια *ἕκτη*. Οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία θέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴ δυνατότητα καύσης τῶν νεκρῶν στὴν Ἑλλάδα. Ἐξήγησε ἀπλῶς γιατί εἶναι ὑπὲρ τῆς ταφῆς καὶ προσέθεσε ὅτι ὅταν ὁ Νόμος ψηφιστεῖ γιὰ τοὺς ἕτε-

ροδόξους ή άλλοθρήσκους εκείνη θα έκδώσει σχετική Έγκύκλιο πρὸς τὸ ποίμνιό της ἐξηγώντας τή θέση Της. Ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία έκδίδει συνεχῶς Έγκυκλίους ἀκόμη καὶ σέ δευτερεύοντα κατὰ τήν ἀποψή μας ζητήματα. Ποῦ βρίσκετε τὸ λάθος νὰ τοποθετηθοῦμε ὡς Ἐκκλησία σέ αὐτὸ πὸ εἶναι θέμα σεβασμοῦ τοῦ «*Ναοῦ τῆς Ψυχῆς μας*»;

Ἔρχομαι, πάτερ μου, στὶς ἰδεολογικές προκαταλήψεις σας. Νὰ πῶ πρῶτα ὅτι γιὰ σᾶς ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης εἶναι «*Ὁ Ἅγιος Πατήρ*», ἀλλὰ ὁ Ἐπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἀπλὰ ὁ «*Ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος*». Λίγο περισσότερη ἐκκλησιολογική ἀντίληψη ἢ ἀκόμη καὶ «*κοσμική εὐγένεια*» δὲν θὰ ἔβλαπτε...

Κι ἔρχομαι στὴν *πρώτη* προκατάληψη: Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος οὐδέποτε παρενέβη στὴν πολιτική, οὔτε βεβαίως καθοδήγησε ποτέ τὴν ψήφο τῶν πολιτῶν. Καὶ στὴν Ἑλλάδα ἢ μὲν Ἐκκλησία δὲν θέλει τὴν ἀνάμιξη, οὔτε εἶναι στὴν Παράδοσή της καὶ ἐπίσης λόγω τῆς ἰδιοσυγκρασίας τῶν πολιτῶν δὲν μποροῦν νὰ ἀναπτυχθοῦν Κόμματα μὲ ἐκκλησιαστικὸ χρῖσμα. Κάθε τέτοια ἀπόπειρα ἀπέτυχε οἰκτρά. Ἀντίθετα, σέ πολλά κράτη τῆς Εὐρώπης, ὅπου κυριαρχεῖ ὁ Καθολικισμὸς, μὲ πρώτη τὴν Ἰταλία, ὑπάρχουν ἐπίσημα Χριστιανοδημοκρατικά Κόμματα, ἢ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία ἐπισήμως ἕως καὶ πρόσφατα ὑποδείκνυε ποῦ νὰ κατευθυνθοῦν οἱ ψήφοι καὶ ὁ Πάπας, ὅπως καὶ Καρδινάλιοι καὶ Ἐπίσκοποι ἔχουν ἀποψη ἐπὶ πολλῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων. Ἡ ἐλεύθερη γνώμη τοῦ Μακαριωτάτου σᾶς ἐνόχλησε;

Ἰδεοληψία καὶ προκατάληψη *δεύτερη*. Πάτερ, θλίβομαι εἰλικρινὰ γιὰτὶ μέσα σας ἔχετε ἀποδεχθεῖ πὸς μόνο ἓνα κράτος ἄθεο εἶναι δημοκρατικό. Δὲν θέλω νὰ ἐρμηνεύσω τὴν ἀντίληψή σας. Ἴσως γιὰτὶ ἔχετε τὴν πικρὴ ἐμπειρία τοῦ «*Κράτους τοῦ Θεοῦ*», ἴσως γιὰτὶ ἔχετε ἀπορρίψει μέσα σας τὸ ἄχθος τοῦ Ἱεροεξεταστή. Ἀλλὰ ἄλλες εἶναι οἱ ἐμπειρίες οἱ δικές μας. Γιὰ μᾶς ἐλεύθερο εἶναι τὸ Κράτος κι ὅταν εἶναι Χριστιανικό, ἰδιαίτερα τότε. Γιὰ μᾶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶσαι Χριστιανὸς καὶ

νὰ μὴν σέβεται τὸ διαφορετικό, νὰ μὴν ἀνέχεσαι τὸν ξένο, νὰ μὴν εἶσαι δίκαιος στὸν λιγότερο ἰσχυρὸ καὶ σ' αὐτὸν πὸ ἀνῆκει σέ ὁποιαδήποτε μειονότητα. Γιὰ μᾶς τὸ Κράτος πὸ δὲν ἔχει περιθωριοποιήσει ὅ,τιδήποτε Χριστιανικὸ ἀναπτύσσεται, προοδεύει, ἐξελίσσεται ἔχοντας ἀρχές καὶ τιμώντας τοὺς θεσμούς. Ἀλλὰ, γιὰ ρωτήσατε τοὺς ἀδελφούς σας Ἰησοῦτες στὴ Γαλλία, στὴν πολιτισμένη καὶ ἀνεπτυγμένη Γαλλία, τὸ πρότυπο τοῦ κοσμικοῦ καὶ οὐδέτερου θρησκευτικὰ κράτους, τὸν ἰδεατὸ τύπο κράτους γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἀθέους.

Ρωτήστε τους γιὰ τὸν ἀντικληρικαλισμὸ πὸ ἔχει ἐξελιχθεῖ σέ ἀντιχριστιανισμό, πὸ ὀδήγησε τὴν Γαλλικὴ κοινωνία. Καὶ πρόσφατα τὸ γαλλικὸ κράτος εὐρισκόμενο σέ προφανές πνευματικὸ ἀδιέξοδο δὲν αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ εἰσαγάγει τὰ θρησκευτικὰ στὰ Σχολεῖα καὶ νὰ ζητήσει τὴ συνεργασία τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν σέ ποικίλα ζητήματα; Ἄθεο κράτος ἦταν τὸ σταλινικό, τὸ χιτλερικό, σήμερα τὸ κινεζικὸ καὶ τὸ τουρκικό. Τὰ θεωρεῖτε καλύτερα ἀπὸ τὸ δῆθεν «*θεοκρατικό*» ἑλληνικὸ ἢ ἀγγλικό, ἢ σουηδικό; Κι ἀλήθεια, διερωτῶμαι, ἔσᾶς ὡς Χριστιανὸ κληρικὸ τί σᾶς ἐνοχλεῖ οἱ χριστιανικές ἀξίες νὰ κυριαρχοῦν στὴν κοινωνία;

Ἰδεοληψία *τρίτη*. Κάνετε λάθος πάτερ ὅταν θεωρεῖτε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ προσχωρήσουμε χωρὶς διάλογο στὶς ἀπόψεις σας, ἢ ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἶμαστε ἔτοιμοι γιὰ ὑποχωρήσεις κατὰ τὸν θεολογικὸ διάλογο γιὰ νὰ κερδίσουμε τὸ χειροκρότημά σας. Αὐτὸ δὲν ἔγινε τὸν 15ο αἰῶνα, ὅταν ἡμασταν ἐξαιρετικὰ ἀδύναμοι, θὰ γίνε σήμερα; Καὶ γιὰτὶ ἢ μετὰ σθένους καὶ ἐπιχειρημάτων ὑποστήριξη τῶν ἀπόψεών μας σημαίνει «*φοβία πρὸς τὸ ξένο*»;... Ἀντίθετα, θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς κατηγορήσετε γιὰ ὑπερβολικὸ ἀνοιγμα πρὸς τὸν συνάνθρωπο, γιὰ ἱεραποστολικὸ ζῆλο.

Ἰδεοληψία *τέταρτη*. Καὶ τί κακὸ βρίσκετε νὰ ὑπάρχει στὸ νὰ συνεργασθοῦμε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἐπὶ θεμάτων πὸ συμφωνοῦμε καὶ ἔχουμε κοινές ἀξίες καὶ ἀρχές, γιὰ τὸ καλὸ τῆς Εὐρώπης; Σὲ θέματα Βιοηθικῆς, ἀντιμε-

τωπίσεως τῶν προσφύγων, συνεργασίας τῶν λαῶν, βοήθειας σέ δοκιμαζόμενους ἀδελφούς μας, διαφωνίας σέ θέματα πού εἰσάγουν περιθωριακές ομάδες, ὅπως οἱ ὁμοφυλόφιλοι καὶ οἱ αὐτοαποκαλούμενες φεμινίστριες, διατηρήσεως τοῦ χριστιανικοῦ χαρακτήρα τῆς Εὐρώπης, γιατί νὰ μὴν συνεργασθοῦμε;

Ἰδεοληψία *πέμπτη*. Θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζετε ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς οὐδέποτε στὴν ἱστορία του φοβήθηκε τὴν ἐπαφή του μὲ ἄλλους λαούς. Ἀντίθετα τὴν ἐπιδιώκει. Ταυτόχρονα ὅμως γνωρίζει ὅτι γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν ἰδιοπροσωπία του πρέπει νὰ μείνει σταθερὸς στὴν πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ του κληρονομιά. Ἔτσι πορεύεται γιὰ 3000 χρόνια. Ἐσᾶς σᾶς ἐνοχλεῖ πού ἡ Ὁρθοδοξία ἀποτελεῖ γιὰ αἰῶνες κείμενο στοιχεῖ τῆς ἰδιοπροσωπίας τῶν Ἑλλήνων. Πού μὲ αὐτὴν πορεύθηκε, αὐτὴ ἦταν τὸ στήριγμα καὶ ἡ παρηγοριά του κατὰ τοὺς αἰῶνες τῆς Φραγκοκρατίας καὶ τῆς Τουρκοκρατίας, μὲ αὐτὴν ἀπελευθερώθηκε, μὲ αὐτὴν ἀναπτύσσεται. Ἀκόμη καὶ Τοῦρκοι ἱστορικοὶ ἀναγνωρίζουν ὅτι στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὁ λαὸς ὀφείλει τὴν ὕπαρξή καὶ τὴν ἀνάπτυξή του. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐσεῖς ἐνοχλεῖσθε, δὲν σημαίνει ὅτι 15 ἑκατομμύρια Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες ἀπανταχοῦ τῆς γῆς πρέπει νὰ ἀλλάξουμε πορεία γιὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε...

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ἀπάντησή μου, θὰ ἀναφέρω καὶ τοὺς ἀπαράδεκτους χαρακτηρισμούς σας. Κατὰ τὴν ταπεινὴ μου ἄποψη

—ἐπειδὴ ζεῖτε στὴν Ἑλλάδα καὶ ὄχι στὴν Περσία— φράσεις γιὰ τὸν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως «*θεοκρατικές συνήθειες*», ἢ «*λαϊκίστικη καὶ ἀπερίσκεπτη ἀντίληψη*» δείχνουν ἐμπάθεια καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι συκοφαντικὲς καὶ ὕβριστικὲς. Ἀκόμη μὲ τὸ νὰ ἔχετε καταληφθεῖ ἀπὸ αὐτὴ τὴ φόρτιση δὲν θίγετε μόνο τὸν Μακαριώτατο, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸν λαὸ μας, ὅταν γράφετε ὅτι ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, «*κηδεμονεὺ καὶ ποδηγετεὶ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία*». Οὔτε ἀνόητος εἶναι ὁ λαός, οὔτε μὴ λογικὰ πρόβατα, οὔτε βεβαίως ὁ Μακαριώτατος θέλησε ποτὲ νὰ παίξει αὐτὸ τὸ ρόλο κι οὔτε θὰ δεχόταν ὁ λαός μας νὰ τὸν παίξει.

Τελικὰ, πάτερ, εἰλικρινὰ θὰ ἤθελα νὰ ἤξερα ποιὸ εἶναι τὸ θεωρητικὸ μοντέλο τῆς Πολιτείας πού ὀνειρεύεστε, πῶς βλέπετε τὸ ρόλο τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ ποιούς ταυτίζεστε θεωρώντας τοὺς «*φιλελεύθερους πολίτες*»; Σᾶς παρακαλῶ πάντως νὰ προσπαθήσετε νὰ μᾶς νιώσετε ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες Ὁρθόδοξους, νὰ ἀντιληφθεῖτε τὴν Παράδοσή μας καὶ τότε θὰ δεῖτε πόσο ἐλεύθεροι εἴμαστε, πόσο ἀνοικτοὶ σὲ κάθε διάλογο, πόσο ἀνεκτικοὶ στὸ διαφορετικὸ καὶ πόσο μὲ πίστη, κέφι κι ἐλπίδα βλέπουμε τὸ μέλλον μας στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

Μὲ ἀγάπη Χριστοῦ

Ἄρχιμ. Ἐπιφάνιος Οἰκονόμου

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου
Ἐκπροσώπου Τύπου τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ

Ἰωάν. στ', 37- η', 12

Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἐνότητας

Τὴν κορυφαία γιορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς προβάλλει καὶ ὑμνεῖ σήμερα ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία, μιὰ γιορτὴ πού περιβάλλει μὲ ἰδιαίτερη τιμὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ θεσπέσια ὑμνολογία, ἡ ὁποία κατὰ τρόπο μοναδικό, ὑπογραμμίζει τὴ σημασία της γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑψηλὴ θεολογία τοῦ περιεχομένου της.

Ἡ Πεντηκοστὴ δικαίως ὀνομάστηκε στὴ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας ἡ γενέθλιος ἡμέρα της. Ἡ Ἐκκλησία, βέβαια, γεννήθηκε τὴν ἡμέρα τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνακαινίστηκε μὲ τὸ πάθος καὶ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Τώρα, ὅμως, μὲ τὴν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὀλοκληρώνεται καὶ τελειοποιεῖται. Ἐγκαινιάζεται τυπικὰ καὶ οὐσιαστικὰ ἡ μεγάλη ἱστορικὴ πορεία τοῦ Εὐαγγελίου στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης καὶ ἐπισημοποιεῖται πλέον τὸ πνευματικὸ προνόμιο τῶν πιστῶν στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ νὰ γίνουσι μέλη τῆς ἐπὶ γῆς καὶ τῆς ἐπουρανίου Βασιλείας Του.

Τὸ μεγάλο μήνυμα, ὅμως, πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴ θεολογία καὶ τὴ σχετικὴ μὲ τὴν ἡμέρα αὐτὴ διδασκαλία, εἶναι τὸ μήνυμα τῆς ἐνότητας καὶ ὁμοψυχίας τῶν Χριστιανῶν, ἀγαθὰ πού ὑλοποιήθηκαν καὶ ἐπιτεύχθησαν χάριτι τῆς ζωηφόρου κάθοδο καὶ ἐπέμβαση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ κλίμα, μέσα στὸ ὁποῖο πνέει ὁ Παράκλητος, εἶναι κλίμα ἐνότητας καὶ ἀγάπης, στοιχείων πού δὲν ἦσαν ἀπλῶς βασισμένα στὸ συναίσθημα, ἀλλὰ εἶχαν τὶς διαστάσεις μιᾶς οὐσιαστικῆς συμμετοχῆς ὅλων ἀπὸ κοινῆς ἐνότη-

της ἀρχικὰ καὶ βαθμιαία κατόπιν στὶς βάσεις τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας, στὴ λατρεία καὶ στὸ ἦθος. Αὐτὴ ἡ ἐνότητα βρῆκε τὴν ἔκφρασή της στὴ Θεία Εὐχαριστία πού συγκέντρωσε ὅλους τοὺς πιστοὺς στὴν κοινὴ σύναξη γύρω ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο.

Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐνότητα, ἡ ὁποία θεμελιώθηκε μὲ τὴ χάριτι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ διατηρήθηκε γιὰ αἰῶνες στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, διασπάστηκε στὸ διάβα τῆς ἱστορίας ἀπὸ ποικίλες αἱρέσεις καὶ σχίσματα, καταστάσεις κινούμενες ἀπὸ ἰδιοτελεῖ συμφέροντα καὶ χαμερπεῖς ἐπιδιώξεις, πού ἔθεσαν τὸ *Σῶμα τοῦ Χριστοῦ* σὲ περιπέτειες καὶ ἀναταραχές. Παρ' ὅλες, ὅμως, αὐτὲς τὶς περιπέτειες πού ταλαιπώρησαν καὶ μέχρι τὶς μέρες μας ταλαιπωροῦν τὴν Ἐκκλησία, αὐτὴ δὲ γνώρισε καὶ οὔτε θὰ γνωρίσει τὴν καταστροφή, γιατί, ἂν καὶ περιέχει ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, κρύβει μέσα της τὴ μοναδικὴ ἀλήθεια, πού ὑπηρέτησαν μὲ αὐταπάρνηση καὶ πνεῦμα θυσίας οἱ Πατέρες καὶ οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, οἱ κατέχοντες τὴ μόνη καὶ πραγματικὴ ἀληθινὴ Ὁρθόδοξη πίστι, ἔχουμε χρέος νὰ ἀγωνιστοῦμε γιὰ νὰ διατηρήσουμε ἀκέραιη τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ διασφαλίσουμε τὴν ἀνεμπόδιση πορεία της πρὸς τὰ ἔμπροσ. Καὶ ὁ καλύτερος καὶ πιὸ ἀποδοτικὸς τρόπος γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε αὐτὸν τὸ στόχο εἶναι νὰ βιώνουμε ἀνόθευτη τὴν Ὁρθοδοξία, νὰ διακηρύττουμε πίστι καὶ ἐλπίδα στὸν Ἀναστημένο Θεάνθρωπο, πηγαινόντας ἀντίθετα στὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς, πού δὲ γνωρίζει ἀπὸ τέτοιου εἴδους καὶ πιστεύματα. ΑΜΗΝ!

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ

Ματθ. ι', 32-33, 37-38 ιθ', 27-30

Ἐκκλησία τῶν Ἀγίων

Τὴν προηγούμενη Κυριακὴ γιορτάσαμε μὲ λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπεια τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, τὴ γενέθλια ἐκείνη ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία εἰσηλθε ἐνεργῶς πλέον στὴν ἱστορία, ἐπεκτάθηκε στὸν κόσμο γιὰ νὰ τὸν μεταμορφώσει καὶ νὰ τὸν Χριστοποιήσει. Μὲ τὴ σημερινὴ γιορτὴ τῶν Ἀγίων Πάντων ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τοὺς καρποὺς τῆς, τὰ ζωντανὰ καὶ φωτεινὰ ἀποτελέσματα τῆς δισχιλιετοῦς πορείας τῆς στὴν ἱστορία, τοὺς Ἀγίους τῆς, τοὺς Μάρτυρες τῆς. Εἶναι ἡ ἀπόδειξη τοῦ ριζώματος τῆς Ἐκκλησίας στὸν κόσμο, τῆς πνευματικῆς τῆς βλάστησης καὶ τῆς τεράστιας καρποφορίας τῆς.

Ἄλλὰ τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀνέδειξε τοὺς Ἀγίους Πάντες σὲ καύχημα καὶ δόξα τῆς Ἐκκλησίας; Δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ βρῆκε σ' αὐτοὺς τὴν τέλεια ἐφαρμογὴ του. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ σὲ κάθε ἐποχῇ ὁμολογοῦν Χριστὸ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ θέλησαν κατὰ καιροὺς καὶ θέλουν νὰ περιφρονοῦν καὶ ν' ἀμφισβητοῦν τὸ Χριστό. Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐγκατέλειψαν καὶ σπίτια καὶ οἰκογένειες καὶ γονεῖς καὶ ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ περιουσίες γιὰ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό, βέβαια, δὲ σημαίνει ὅτι ἔφυγαν ἀπὸ τὸν κόσμο, ὅτι διέλυσαν κάθε δεσμὸ μὲ τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν τους, δεσμὸ ποὺ κάθε Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἔχει. Σημαίνει πὼς ἔβαλαν κάθε δεσμὸ τοῦ κόσμου αὐτοῦ σὲ δευτέρη μοῖρα καὶ προέταξαν τὴν ιδιότητά τους ὡς τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδελφῶν τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Ἅγιοι Πάντες ἔγιναν ζωντανὰ Εὐαγγέλια στὸν κόσμο. Ἀναδείχτηκαν ἀνώτεροι τοῦ κόσμου, γιὰτὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἦταν μέσα τους τόσο δυνατὴ, ὥστε νὰ μείνουν ἀνε-

πηρέαστοι ἀπὸ τὰ δολώματα τοῦ κόσμου. Ἀποτέλεσμα ὄλων αὐτῶν τὰ ἄπειρα θαύματά τους, ποὺ ἀκόμα καὶ σήμερα ἐπιτελοῦν, ὅπου ὑπάρχουν ἁγιασμένες εἰκόνες τους, χαριτόβρυτα λείψανά τους, Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια τους, καὶ ὅπου οἱ πιστοὶ μὲ ἐλπίδα τοὺς ἐπικαλοῦνται.

Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ ζωντανὴ πραγματικότητα τῶν Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας μας, θὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀναρωτηθεῖ: «τί ἄφησα ἐγὼ γιὰ τὸ Χριστό;». Ἡ ἀλήθεια ἴσως νὰ μὴν εἶναι καὶ τόσο τιμητικὴ γιὰ μᾶς τοὺς συγχρόνους Χριστιανούς. Εὐκόλα ξεχνοῦμε τὴν ιδιότητά μας καὶ ὄχι μόνο δὲ θυσιάζουμε, ἀλλὰ πολλές φορές κερδίζουμε ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Ἄν καὶ δὲ δεχόμεστε διώξεις πλέον γιὰ τὴν πίστη μας, δὲ διστάζουμε πολλές φορές νὰ συμβαδίζουμε μὲ τοὺς ἀρνητὲς τοῦ Χριστοῦ, ν' ἀνεχόμεστε καὶ νὰ χειροκροτοῦμε ἀκόμα ἐκείνους ποὺ ἀδικοῦν, ἀτιμάζουν, ἐγκληματοῦν, καταπιέζουν, ἀπατοῦν, ἂν καὶ εἶναι καὶ τὸ διακηρύσσουν πὼς εἶναι Χριστιανοί. Δυστυχῶς, τὶς περισσότερες φορές αὐτὴ εἶναι ἡ σκληρὴ πραγματικότητα, μπροστὰ στὴν ὁποία πρέπει ὅλοι νὰ σταθοῦμε μὲ δέος καὶ διάθεση αὐτοελέγχου καὶ διόρθωσης.

Οἱ Ἅγιοι Πάντες, μὲ τὴ σημερινὴ ἐορτὴ τους, μᾶς ἀφυπνίζουν ἀπὸ τὸ συνεχὴ λήθαργό μας καὶ φωτίζουν τὸ δρόμο τοῦ προορισμοῦ μας. Καὶ ὁ προορισμὸς μας εἶναι ἡ μίμησή τους στὸν ἀγώνα γιὰ τὴ θέωση καὶ τὸν ἁγιασμό μας. Ὁ Θεὸς μᾶς χαρίζει τὴ ζωὴ γιὰ νὰ ἐργασθοῦμε γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας, ἀπολαμβάνοντας ὅσα ἀγαθὰ Ἐκεῖνος μᾶς παρέχει καὶ ἀγωνιζόμενοι γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς οὐρανίου Βασιλείας Του. Ἄς παρακαλέσουμε θερμὰ τοὺς Ἀγίους νὰ μᾶς βοηθήσουν σ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα καὶ νὰ πρεσβεύουν στὸν Κύριο μας γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ ὑψηλοῦ στόχου μας. Ἰδιαίτερα τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους, τοὺς Ἀγίους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς Ἀγίους Ἀγγέλους. ΑΜΗΝ!

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος καὶ τὰ μέλη τῆς Δ.Ι.Σ. ἐπεσκέφθησαν τὴν οἰκία τοῦ Ρώσου Πρέσβευος κ. Μιχαὴλ Μποτσάρνικωφ, ὁ ὁποῖος παρέθεσε ἐπίσημο δεῖπνο γιὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (17/3/2003).

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύρου κ. Δωρόθεος κατὰ τὴν λιτάνευση τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνας τῆς Παναγίας Τουρλιανῆς στὴ Μύκονο (15/3/2003).

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λαρίσης καὶ Τυρνάβου κ. Ἰγνάτιος κατὰ τὴν ἐτήσια Τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Λογίας Φιλαδελφίας καὶ Ἀλληλεγγύης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ τῶν Ἐνοριακῶν Λογιῶν Φιλαδελφίας καὶ Ἀλληλεγγύης (Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων) στὶς 27/3/2003.

Κατὰ τὸ διήμερο 12-13/4/2003 πραγματοποιήθηκε με ἐπιτυχία στὴν Καρδίτσα τὸ Φεστιβάλ Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τὸ ὁποῖο διοργάνωσε ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων σὲ συνεργασία με τὸν Καλλιτεχνικὸ Σύλλογο Καρδίτσης Ο ΑΡΙΩΝ.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΩΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ. 010-7272253, ΦΑΧ.: 010-7272251
ISSN 1105-7203

